

A
4692

ZSIDÓ UT ז'ז'ז'ז'

**Kiadja
a Hasomér Hacair és a Borochoy Kör**

MÉRLEG

Minden szenvedés ellenére, amit az események ránk zúdítottak, szerencsés nemzedék fiai vagyunk. Tanúi lehetünk egy hatalmas történelmi folyamat kezdetének, azon korszaknak az emberiség történetében, amelyet 29 évvel ezelőtt Lenin és társai indítottak meg.

1917 októberének és novemberének napjait úgy fogják feljegyezni a történelemben, mint fordulópontot minden addig elmúlt és minden azután jövődő között, fordulópontot az ember és ember, nép és nép, osztály és osztály közötti harc multja és az emberi szolidaritás, a népek szolidaritásának korszaka között, amikor csak egy harc marad hátra: harc a természet erői ellen, az ember boldogulásáért, az egész emberiség javára.

De ne ringassuk magunkat illuizókba: a forradalmat az előkészületek, tanulás, nevelés, hosszú korszaka előzte meg, szibériai száműzetés, börtönök és üldöztetés közepette. És ha mindezek ellenére elérkeztünk a forradalom hatalmas eredményeihez, akkor ez Lenin zsenialitásának köszönhető, aki egy-ségbe tudta olvasztani az elmélet tanulmányozását a mindennapi megvalósítással, aki nemcsak követni tudta az elméletet, hanem azt tökéletesíteni és a gyakorlatba átültetni is. S köszönhető ez óriási eredmény nagy tanítványának, akinek lángeszű vezetése alatt épült fel a hatalmas szocialista állam, forrt össze és edződött meg fenséges erőfeszítésben és fegyelemben a száznyolcvanmillió Szovjetunió, mint ezt Sztalingrád példája megmutatta.

Amikor az emberiség az első világháborúba lépett, a kapitalista-rendszer még erős és magabiztos volt. Ez a háború azzal fejeződött be, hogy a föld egy-hatod részén szocialista-rendszer alakult ki. A második világháború olyan világban kezdődött, amelyben egymás mellett állott a kapitalista-rendszer, a belőle sarjadt fasiszta gölem és az egyre erősödő szocialista alkotás. A háború a kapitalista Európa politikai és társadalmi megrendülésével végződött. De végzetes tévedés lenne azt hinni, hogy a társadalmi küzdelem most könnyebb lesz, mint az előző háború után. A kapitalista-társadalom fellegvárai hatalmas erejükkel megkísérlik és a jövőben is meg fogják kísérelni, hogy minden úton-módon — gazdasági kedvezményekkel való lekenyerezéssel vagy pedig erőszakkal és mindenféle fegyverekkel való fenyegetéssel — hátráltassák ezt a küzdelmet. S a harc súlyos és hosszú lesz. Kimenetele — és ez az emberiség jövőjének reménye is — két tényezőtől függ: a munkások és parasztok első államának hatalmától és erejétől és a világ munkásmozgalmának harci szellemétől. Ez a két tényező a marxi-lenini elmélet fegyverével felvértezve vezet el bennünket új októberekhez.

*

Néhány nappal ezelőtt maradtak abba a Jewish Agency és az angol kormány között folytatott tárgyalások a zsidóság részvételéről a londoni konferencián. Sajátos véletlen csupán, hogy ez a Balfour-deklaráció évfordulójának küszöbén történt. De a tárgyalások lényege és az azokon hangoztatott követelések szomorú gondolatokat idéznek fel bennünk.

Egykor, a Zsidó Állam biltmorei programját értékelve, megállapítottuk, hogy ez az ország felosztásához vezet. Megállapítottuk, hogy a Jewish Agency csak arra vár, hogy az angolok felosztást javasoljanak, hogy ezt az alkalmat megragadhasák. És ime — a J. A. vezetősége még csak nem is várt a javaslatra, maga indítványozta a felosztást, hogy ezzel elérhesse a bűvös „állam”-ot.

Ahelyett, hogy a tárgyalások középpontjába az alija és építés követelését állítanák, kivánságuk „önállóság az ország egy részében”, abban a reményben, hogy el lehet érni egy „jó” felosztást. Ezzel szemben az angol kormány olyan megalázó feltételeket szabott, amelyek rávilágítanak igazi szándékaira. Az „illegális” alija megszüntetését követelik, anélkül, hogy kilátásba helyeznék a jelenlegi legális alija-kvóta felemelését.

Nem hajlandó a kormány a ciprusi internáltakat Erebe szállítani, nem hajlandó az önvédelem fegyverei utáni kutatásokat megszüntetni.

Vajjon el lehet-e érni olyan „jó” felosztást, amely biztosítaná nagy alija befogadásának a legminimálisabb gazdasági és politikai előfeltételeit?

Vajjon el lehet-e érni olyan felosztást, amely indokolttá tenné, hogy politikai harcunk súlypontját az „állam” követelésére helyeztük át?

A „Morrisson-terv” által javasolt területen is — amely Erec Jiszrae nyugati részének 15%-át jelenti — nagy arab kisebbség maradna. A békés együttélés az arabokkal — mind szomszédainkkal, mind a belső kisebbséggel — művünk folytatásának előfeltétele. A brit kormány mindent megtett és meg fog tenni a jövőben is, hogy ezt a békét zavarja. Meg fognak tenni mindent, hogy a két oldalt uszítva, meggyűlöltessék őket egymással. Mi pedig ahelyett, hogy az együttműködés útját keresnők, csak nézzük, hogyan játsza most az arab reakció a mufti vezetésével az arab tömegek előtt azt a szerepet, amelyet nekünk kellene betöltenünk. És most a felosztásban látjuk a béke garanciáját!

Vajjon elérhető-e „jó” felosztás az arabokkal való megegyezéssel? A Morrisson-terv is erős ellenkezést váltott ki részükről. És hogy lehet javítások elérésében hinni, ha minden javítás a mi javunkra az ő ellenkezésüket fogja növelni. A szakadék a két nép között nemcsak, hogy nem fog eltűnni, hanem egyre mélyebb és mélyebb lesz. „Ha valami kis kilátás volna a békére a Zsidó Állam és az új arab állam között, közöttünk és a között a néhány százezer arab között, aki a mi ország részünkön fog maradni, ha ez lehetséges volna, ez volna a legkomolyabb érv a felosztás mellett” — mondotta Jákov Chazan a Hasomér Hacair nevében a XX. Cionista Kongresszuson.

De hogyan lehet ezt biztosítani? Azt mondják nekünk, hogy a béke kilátásai nagyobbak, ha a civakodókat szétválasztják. Éppen az a tény, hogy ezt a nagy „bölcsséget” az angolok fedezték fel és javasolták nekünk, elég gyanússá teszi igazságát. Ha a cionizmus teljes megvalósításáról nem akarunk lemondani, egy ilyen „állam” határait csak ideigleneseknek tekinthetjük. És ezt a tendenciát nem fogjuk tudni eltitkolni. Akkor pedig nem béke, hanem gyűlölet lesz a Zsidó Állam és szomszédai, valamint az állam keretén belül élő zsidók és arabok között, nem is beszélve a „Zsidó Állam” határain kívül maradt zsidó telepek sorsáról.

A harmadik tényező, az „igazság” felfedezője, pedig nevetni fog, ott

marad, hogy „helyreállítsa a törvényt és rendet” és kijátsszon mindkettőnket.

A Balfour-deklaráció a mandátumot eredményezte számunkra. Az „állam” azonban mindenekelőtt ennek a mandátumnak a megszüntetését fogja eredményezni, a zsidókérdés nemzetközi jellegének megszüntetését. Az „állam” főként, még sokkal inkább, mint a mandátum, pusztá ígéretekre támaszkodik, amelyek minden pillanathán semmivé válhatnak. S akkor a nagy impériummal szemben egyedül, erőtlenül állunk. A nemzetközi fórum bezárul előttünk. El fogjuk veszteni azt a keveset is — és ne feledjük el, hogy ennek a kevesnek köszönhető, hogy sikerült megteremtenünk azt, amit az Országban megteremtettünk — amit a mandátum megadott számunkra.

A zsidókérdés nemzetközi, tehát a megoldásáért folytatott harcunknak is nemzetközi kerete kell, hogy legyen. Senki nem igazolhatja azt, hogy erről a harcról lemondjunk. Politikai szemponttól elengedhetetlen, hogy a zsidókérdés minden nép és mindenekelőtt az összes nagyhatalmak kérdése maradjon.

Ezzel szemben azt vetik ellenünk, hogy a mandátummal szemben az „állam” szuverenitást és önállóságot fog adni számunkra a politikai és gazdasági problémák megoldásán. A szuverenitásról és önállóságról folytatott vita teljesen meddő. Azok a brit árnyékok, amelyek rávetődtek a mandátumra, el fogják sötétíteni az „állam” önállóságát is. A különbség csak az, hogy ha eddig a harc ezeknek az árnyékoknak az elűzéséért az egész világ előtt folytatott harc volt, az „állam”-ban teljes magunkra hagyatottságban kell folytatnunk azt, kiszolgáltatva az imperialista játék kényének-kedvének.

Nem kételkedünk a Zsidó Államot követelő cionista törekvések őszinteségében. Tudjuk, hogy nem más, csak a kétségbeesés vitte őket idáig.

Nem fiktív szuverenitás, nem fiktív állam kevés zsidó számára a cionizmus célja, hanem népünk többségének koncentrációja Erec Jisraelben, az ott élő két nép békéjének megőrzésével, közös keretben.

A vita az útról folyik, amelyet követnünk kell, hogy elsiertett és könnyű vagy hosszú és nehéz legyen-e. Cionista kitartásra, hűségre és hitre van szükségünk, hogy továbbhaladhassunk és győzhessünk. Az egyetlen pozitív válasz a zsidóság szenvedéseire és megváltás utáni sóvárgására a chaluci alkotás további megerősítése és harc a teljes cionizmusért lehet csak.

*

A cionista-mozgalom a maga összes csoportjaival kongresszusra készül. Az aktuális politikai problémákon kívül foglalkoznia kell ennek a kongresszumnak a belső, de nem kevésbé fontos kérdéssel: melyek lesznek azok az erők, amelyek a cionista-mozgalom jellegét fogják képviselni. Meg fogjuk-e őrizhetni a cionizmus népi-progresszív jellegét? Biztosítani tudjuk-e majd a cionista-mozgalom belső demokráciáját?

A különböző országokban tartott választások eredményeiről érkező hírek bizonyos aggodalmat keltenek bennünk. Azok az erők, amelyeket a cionista-mozgalom kivetett magától, amelyek annak minden alapját megtagadták és az ököljogot akarták meghonosítani a cionista demokráciában — ezek az erők most újra felemelték fejüket. Intézmények, amelyeknek nem volt joguk ilyen határozatokra, lehetővé tették számukra, hogy megjelenhessenek a kongresszusi választásokon, hogy a visszaszivárgással próbálkozzanak.

MÉRLEG

Az egész cionizmusnak résen kell állnia, mert alkotásunk szellemé forog kockán. Annak a tannak a tanítványait, amely az egész világot el akarta árasztani és amelyet a szabadság erői legyőztek, a cionista szervezet nem fogadhatja vissza soraiba. Különösen nekünk, zsidóknak nem szabad elfelejtenünk a sötétség erőinek borzalmas tombolását, a gyilkolást és pusztítást, amit velünk tettek. Az első aggasztó jelek arra figyelmeztetnek bennünket, hogy közülünk is sokan elfeledték ezt. Ez a feledés bátorítja fel a rombolás erőit, hogy újra felüssék fejüket, felbátorítja, hogy magasra emeljék az erőszak és ököljog fegyvereit, felbátorítja, hogy zavart keltsenek a cionista-mozgalomban és mindenekelőtt a munkásmozgalomban.

M. II.

HITKÖZSÉGI VÁLASZTÁSOK ELŐTT

A hitközségi választások időpontja közeledik. Már javában folyik a választási propaganda, sőt küzdelem. Bár a hitközségi propaganda-apparátus a cionizmus nevében is beszél, tisztában kell lennünk azzal, hogy mi egyelőre passzív partnerek vagyunk. A cionista organizációt még a felszabadulás idejéből fegyverbarátság köti a hitközség mai vezetőihez. Most azonban, a döntő fordulat előtt, amely a magyarországi zsidóság útját hosszú időre meghatározza, nem elég ez a fegyverbarátság, nem elég az együttmenetelés általunk is felismert szükségessége. Tudnunk kell, milyen célkitűzéseket akar megvalósítani az a vezetőség, amellyel együtt haladunk. Pozitív programot akarunk látni.

Éppen ez a világos program az, amelyet hiányolunk. Szép szavakat hallunk csak, amelyekből nehéz kihámozni az igazi törekvéseket. Mi nem vagyunk barátai semmiféle kódosításnak, ezért nyíltan kell beszélnünk.

Tudjuk, hogy a pesti hitközségi választások eredménye a magyarországi zsidóság történetének új fejezetét jelenti. Nem lehet úgy és azt folytatni, amit a Horthy-korszak hitközségi életének vezetői tettek, de nem maradhat fenn továbbra az a bizonytalanság sem, amely a még mindig ideiglenes, felszabadulás utáni hitközségi vezetőség munkáját jellemezte. Súlyos és sorsdöntő problémák vetődtek fel, amelyekre nyílt és határozott választ kell adni. A választ csak olyan vezetőség adhatja meg, amely mögött a zsidó tömegek állanak és amely bírja ezek bizalmát.

Mi a hitközségben lényegében a zsidó nép közösségének szervét látjuk, amelynek feladata a zsidóság társadalmi, gazdasági és politikai problémáinak megoldása. Nem közömbös számunkra, kik és milyen szempontból adnak feleletet a zsidóság széles rétegeinek problémáira. A zsidóságon belül is fennállanak az osztályellentétek, ezért nyíltan feltesszük a kérdést: képviselheti-e a zsidó dolgozók és kisemberek érdekeit, biztosíthatja-e életszínvonaluk emelését az a hitközségi eljárás, mely főleg gyárosok, nagykereskedők és általában nagyjövedelmű egyének soraiból tevődik össze.

A hitközség életében a helyes fejlődés útjának első feltétele a legszélesebb zsidó rétegek bevonása a vezetés felelősségébe, a zsidóság minden társadalmi osztályának bekapcsolásával valóban népi vezetőség választása. Ha az új eljárás nem a dolgozó kis-zsidók képviselőiből tevődik össze, eleve elvágják a haladás útját.

A helyes fejlődés másik alapfeltétele a külföldi orientáció kérdésének tisztázása. Szomorú, de vannak a zsidóság élén olyanok, akik a nemzetközi kapcsolat kiépítésében téves és hamis utakat követnek. Határozottan el kell dönteni, hogy a világ zsidóságával való kapcsolatot a magyarországi zsidóság kifejezetten a Jewish Agency és a Zsidó Világkongresszus útján kívánja fenntartani, mert csak ez a két szerv képviseli világviszonylatban a pozitív, haladó zsidóság álláspontját.

Fel kell vetnünk azt a problémát, hogy a zsidóság minden rétegéből összetevődő vezetőségben érvényesülni fog-e a haladó zsidóság álláspontja. Meg tud-e erősödni az az irányzat, amely a zsidóság jövőjének felelősségét

HITKÖZSÉGI VÁLASZTÁSOK ELŐTT

nem egy kiváltságos rétegre bizza, hanem minden progresszív erő összefogásában kívánja biztosítani a haladás útját.

Nagyon rosszul számolnak azok, akik azt hiszik, hogy a magyar koalíciós kormány egyik vagy másik, többségi vagy munkáspárti részének való felajánlkozással meg lehet oldani a zsidóság problémáit. Ha ma ezt még nem látják be, későn fognak csak rádöbenni arra, hogy a nemzetközi zsidó szervekkel való szoros kooperáció nélkül a magyarországi zsidóság pusztulásra van ítélve.

Foglalkoznunk kell egyes tényezőknek a zsidóság szempontjából káros tevékenységével. Már régebben, világosan rámutattunk arra, hogy bizonyos elemek minden alap nélkül a zsidóság képviselőinek tetszelegnek és önző kezdeményezéseikkel súlyosan veszélyeztetik az egyetemes zsidóság gazdasági és politikai érdekeit. Mi mindig nyíltan harcolunk az asszimiláns és ezzel magyar viszonylatban egyet jelentő sovinszta zsidóság ellen. Ezek a hazafiaskodó zsidók buzgalmukban túllícitálták az ország romlását előidéző magyar sovinsztákat. Mi igyekeztünk rámutatni arra, milyen hamis illúziókban élnek. Az volt a célunk, hogy megóvjuk a zsidóságot attól a hamis ábrándtól, amelyet felelőtlen vezető rétegei az itt uralkodó letűnt rendszerrel való barátságra építettek fel.

Ezeknek az egyéneknek egy csoportja a magyarországi többségi párttal kacérkodik és ott kínálja a zsidóságot, lényegét meg nem tagadó kétszínűséggel a Kisgazdapárt felé hazafiaskodó jelszavak hangoztatásával igyekszik személyi pozíciókat szerezni, felénk, cionisták felé pedig szolidárisnak vallva magukat. Hasonló kétlakiság nyilvánul meg a Joint körül működő egyes rétegek, illetve egyének részéről, akik a munkáspártokat diszkreditálva, folytatják ugyanezt a politikát. Tűrhetetlen állapot, hogy ugyanazok, akik velünk tárgyalva a zsidóság érdekeivel, sőt a cionizmussal kapcsolatban is loyálisukat hangsúlyozzák, gyűléseken és értekezleteken durván háttámadják a zsidóság érdekeit.

Ezeket a fonákságokat a zsidó közéletből el kell tüntetni. A zsidó vezetőségnek kemény kézzel kell beavatkoznia, hogy ezek a visszás állapotok megszűnjenek.

Ezért követeltük és követeljük a zsidó csúcsszervezet azonnali megvalósítását. Ez azonban nem lehet egy meddő formalitás, ennek valóban a zsidóság legfőbb intézményének kell lennie. Mindaddig, amíg a zsidóság e csúcsszervezete nem alakul meg, ki vagyunk téve önjelölt vezérek orv-akcióinak.

Nem becsüljük le az ellenfeleket, de nem szövetkezünk lelkileg összetört, alattomos emberekkel. A zsidó közéletben csak nyílt, egyenes emberek szerepelhetnek. Nem lehet a zsidó érzésekre hivatkozva, a zsidó kisemberek védelmét harsogni és közben a zsidóságot és a zsidóság anyagi javait másoknak felkínálni.

De azt sem felejtettük még el, hogy a hitközség vezetőségének egy hivatalos tényezője nagy nyilvánosság előtt támadta a baloldali cionizmust, éket akarva verni a cionista frakciók közé. Bizonyára nem tudta, hogy a cionista mozgalmakat a cionista fegyelem egybekovácsolja.

Éppen a zsidóság helyzetéből eredő összefogás szükségessége miatt figyelmeztetünk mindenkit, elsősorban a hasonló, Horthy-korszakbeli mentalitásra emlékeztető módszerek alkalmazóit, hogy a cionista-mozgalom türelmének is van határa.

HITKÖZSÉGI VÁLASZTÁSOK ELŐTT

A cionista erőkkel ma számolni kell, nemcsak nemzetközi viszonylatban, hanem Magyarországon is, mert napjainkban már kétségtelen az, hogy a maradék zsidóság 80%-a, ha nem is kifejezetten szervezett cionista, de feltétlenül támogatja a cionista álláspontot.

Mi nem haladhatunk együtt olyan csoporttal vagy tényezővel, amely kétkulacos politikát folytat. Mi nem ismerünk el semmiféle közösséget azokkal, akik akár személyi törtétehből, akár valamelyik országos párt exponeenseként, annak nevében revolverezik a zsidó közélet. Semmiféle meggondolás nem magyarázhatja az ilyen elemekkel való kapcsolatot.

Csak azokkal dolgozhatunk együtt, akik a zsidó hitköztségben csakis és kizárólag az egész zsidó közösség olyan szervét látják, amely minden elhajlás nélkül kizárólag ezért a közösségért dolgozik és nem szegődik semmiféle más irányzathoz, hanem minden vonalon a zsidósággal, a zsidóságért harcol, a haladó eszmék jegyében.

Figyelmeztetnünk kell mindenkit, hogy szemben állunk minden olyan törekvéssel, amely külön akarja választani a cionizmust a cionistáktól. A cionizmus organizációs egység és sohasem fog együttműködni azokkal, akik nem a cionista szervezettel, hanem egyes cionistákkal akarnak kooperálni. Bármilyen front akar bennünket ily módon szétválasztani vagy elszigetelni, az egész cionista szervezettel fogja szembetalálni magát. A cionista frakciók között lehetnek elvi differenciák, ezek vezethetnek küzdelemre is, de a pártokat eggyé kovácsolja a közös cél és ennek kifejezője a cionista fegyelem. A zsidó tömegek előtt pedig a cionizmus a legnehezebb időkben bizonyította be, hogy ez az egyetlen zsidó szervezet, amely világosan látja az eseményeket és minden körülmények között harcol a zsidó közösség érdekeiért, amelyeknek legmegbízhatóbb és legfelelősségteljesebb védelmezője.

Groszmann Sándor

A CIONISTA GALUTPOLITIKÁRÓL

Cionizmus és galuti politika első meggondolásra nyilvánvaló ellentéteknek tűnnek ; a cionizmus célja éppen a galut megszüntetése, likvidálása. Mégis, ha a cionizmus történetét vizsgáljuk, azt látjuk, hogy a mozgalom már az első évtizedekben sem elégedett meg azzal, hogy agitáljon és híveit Erec Jiszraelben letelepítse. Mindig harcolt azért, hogy a galuti zsidó tömegek élete, munkája biztonságban legyen. S ez a tevékenysége sohasem állott ellentétben az ideológiával, ellenkezőleg, abból fakadt. A cionizmus mindig hirdette, hogy számára nem versenytárs a zsidó életben az asszimiláció, amely frakciós törekvésekkel vádolt bennünket, azzal, hogy elmenekülünk a zsidó sors vállalása elől. Ellenkezőleg, az asszimiláció lehet kisszámú egyén egerútja, de a zsidó népért, az egész közösségért mindig csak a cionisták állottak ki, sohasem mérlegelve, mily kevés a kilátás a sikerre. Hogy ez nem üres frázis, hanem immár történelmi valóság, azt mutatják a zsidó önvédelem hősi küzdelmei a Poalé Cion 1905-ös helytállásától a varsói gettó lázadásán keresztül napjainkig.

A cionizmusnak a felszabadulást követő hónapokban hatalmas, soha eddig nem tapasztalt konjunkturája volt, Ennek okait nem propagandában kell keresnünk : a család nélkül, otthon nélkül, véletlenül megmaradt európai zsidó tömegek még érezték azt a pusztítást, amely egyszerre valószínűtlenné tette egész létüket és látták, hogy egyedül a cionizmus, egyedül Erec Jiszrael igyekszik tenni valamit érdekükben, hogy egyedül ez az eszme ad feleletet kérdéseikre. Ezekben a napokban egész Európában megmozdult a zsidóság maradéka, hogy ha kell, a leghetetlenebb utakon is, eljusson hazájába. Azok a hatalmas tömegek, amelyek mindenáron és azonnal indulni akartak, úgy látszott, céltalanná tesznek minden galuti politikát, sőt gyakorlatilag csaknem teljesen megghiúsítják minden tervszerű nevelőmunka lehetőségét. Ez a tény természetesen súlyos feladatokat háritott volna Erec Jiszraelre, amelynek ezeket a légerekben és gettóiban demoralizált, testileg-lelkileg leromlott zsidó százazreket kellett volna befogadnia, megnevelnie és átképeznie. A múltban ezt a nevelői munkát — összehasonlíthatatlanul könnyebb feltételek között — még a galutban elvégezte a cionista szervezet, de a háború, miként más relációkban, úgy itt is egészen új, fordított helyzetet teremtett az ország és a diaszpóra között. Ugy látszott, hogy a kétévezredes galut néhány hónap alatt a megmaradtak alijájával vagy — kisebb számban — teljes beolvadásával felszámolja önmagát.

Nem rajtunk múlott, hogy nem egészen így történt. Erec kapuit az imperialista érdekek elzárták a zsidó nép elől és ha sokan hősiesen át is törték a falakat, a többség még mindig Európában van, vagy a ciprusi drótsővények mögött.

Tudjuk, hogy ez nem maradhat így, hogy a kapuknak ki kell nyílniok Izrael szétszórtjai előtt. De mozgalmunknak, a Hasomer Hacairnak legnehezebb hagyományához, a tények és folyamatok következetes és bátor felismeréséhez lennénk hűtlenek, ha úgy tennénk, mintha nem vennénk észre azt, ami a Palesztina körüli huza-vona ideje alatt Európában lejátszódott. Lehet, hogy ha a felszabadulás után a zsidóság azonnal alijázhat, a galut automatikusan

eltűnt volna. De a valóság az, hogy bár nem népünk akaratán múlt, a többség itt maradt. A történelem nem ismer átmeneti, törvényen kívüli állapotokat. Nem lehet sokáig úgy állni egy helyben, mintha mennénk. A cionista politikának azokkal a körülményekkel kell számolnia, amelyek között a zsidó tömegek valóban élnek és ha az alija elé komolyabb akadályok tornyosulnak, a galutban kell előkészíteni a népet az eljövendő nagy alija szellemi és fizikai követelményeire. Az a késelem, amelyet az ereci szabad bevándorlás engedélyezése szenved, a zsidóság egy részét, amely már elhatározta magát a kivándorlásra, az európai országokba való átmeneti beilleszkedésre készítheti. De ezzel csak újraszületnek azok az ellentétek, amelyeket egyedül a cionizmus szüntethet meg. A cionista-mozgalom, amely sohasem jelentett egyszerű kivándorlási akciót, amelynek igazságai sohasem függöttek az emigráció fizikai lehetőségétől, vagy egyéni hasznosságától, nem hagyhatja ezeket a zsidó tömegeket magukra súlyos problémáikkal.

A zsidó tömegek bizalma ma felénk fordult, mert tudják, hogy mi vagyunk azok, akik a legnehezebb órákban kiállottunk mellettük, akik ma is az egész zsidóság érdekeiért harcolunk. Kötelességünk, hogy számukra programot adjunk, programot, amely túlmegy a hitközségi célkitűzések szűk keretein és bekapcsolja a magyarországi zsidóságot a világ zsidóságán keresztül az egész emberiség haladó erőinek küzdelmébe.

Ma már mindenki előtt világos, hogy a magyarországi zsidóság sorsa, érdekei nem választhatók el a világ zsidóságától. Ezt a kapcsolatot Erec Jiszraellal és az egész föld zsidóival egyedül a cionizmus biztosíthatja.

A zsidóság ügyeiben, legyenek azok társadalmiak, gazdaságiak, politikaiak vagy kulturálisak, önálló zsidó politikát kell folytatni. Ez nem jelenthet teljesen nemzeti-kisebbségi autonómiát, parlamenti képviselést, Magyarország ügyeibe való beavatkozást. Az itteni zsidóság létének megvannak a térbeli és időbeli korlátai. Kiszámú és szétszórt, nem egységes tömbökben él, mint éltek keleteurópai testvérei. Szaporodása már hosszú idő óta kisebb, mint természetes halandósága és így minden kivándorlás és asszimiláció nélkül is a megszűnés útján van. Önálló zsidó politikán csak azt értjük, hogy a zsidóság kérdéseiben egyedül a zsidó érdekek és szempontok érvényesülhessenek — természetesen a haladó gondolat szemelött tartásával — és ne a magyar pártok egyébként figyelemreméltó felfogása. Egyet azonban le kell szögeznünk: a zsidóság fizikai léte — és itt nincs különbség az egyes osztályok között — a demokrácia, a baloldali demokrácia győzelmétől függ. Ez az alapfeltétele annak, hogy kérdéseinket egyáltalán megoldhassuk. A megoldást magát azonban nem kaphatjuk készen senkitől sem, ezt nekünk, haladó zsidóknak magunknak kell megteremtelnünk.

A fentiekben — természetesen csupán vázlatosan — megpróbáltuk jelezni a cionizmus galuti politikájának irányvonalait. Ennek részletes kidolgozása természetesen túlnő egy cikk keretein és gondos tárgyalások, mérlegelések eredménye lehet csak. Az alapelvek körül azonban nem lehet kétség: a cionista galutpolitikának biztosítania kell a galuti zsidóság talpraállítását és megélhetését, demokratikus emberi jogait; új, népi szellemmel és élő zsidó kultúrával kell megtöltenie a hitközségek tartalmakut vesztett kereteit, irányítania kell minden pozitív zsidó kezdeményezést és akkor jó szolgálatot fog tenni Erec Jiszrael és a világ zsidósága számára.

Lissauer Avri

KÉT ERECI KÖLTŐNŐ

H A J N A L B A N

*Egy korsó víz kezemben ; vállamon
tarisznya van, gereblye és kapa —
munkába hív a rétek illata.*

*Előttem tágas, elnyúló mezők,
jobbról őrséget állnak a hegyek
s hűsz tavaszom zeng bennem éneket.*

*A sorstól én már ezt kapom csupán,
míg élek : napsütötte tájaid
és szürke útjaid porát, hazám.*

Rachel

LESZNEK TALÁN . . .

*Lesznek talán napok még, szeretve-megbocsátva,
hogy egyszerű vándorként járod a réteket,
csupasz talpad simítja a zöld lucerna szára
és szúr a sárga tarló és ízét ízeled. .*

*Vagy az eső elér és vállad, fejed s a melled
csapkodja milljó cseppje kopogva és üdén,
még a nedves mezőn és a csönd kitérál benned.
mint felhők közt a fény.*

*Föld-illatot lehelj be és tested újraéled,
lócsák aranytükrében, nézd, mint ragyog a nap.
a dolgok egyszerűek, szabad hozzájuk érned
s szabad szeretni is, szabad . . .*

*Még a mezőn. Magad. Vad lánggal a tűz nem éget,
az utakon már nincs vér, félelem nem remeg
és tiszta szívvel újra meghajtod büszkeséged,
mint a fűszálak s mint az emberek.*

Lea Goldberg

Weisz Dan fordításai

MÉIR JÁÁRI BESZÉDE AZ ERECI „HALADÓ ÉRTELMISÉG“ KÖRÉNEK ALAPÍTÓ NAGYGYŰLÉSÉN

1946 októberében tartották meg Merchavjában az ereci Haladó értelmiség körének alapító nagygyűlését. Az ülésen 140 meghívott tudós művész és író vett részt. Üdvözlő táviratok érkeztek az egész világról, többek között Einstein professzortól, Salom Aschlól, Paul Robesontól, Marc Chagalltól, a Magyarországi Haladó Zsidó Tudósok és Művészek Központjától, a Spanyol Nemzetközi Brigád Palesztinai Harcosaitól és az ereci kultúrélet vezetőitől. Az egybegyűlteket Méir Jáári üdvözölte, majd az alábbiakban jelölte meg azokat a célokat és feladatokat, amelyek ezt a kört létrehívták.

A Haladó Értelmiség Körének kezdeményezőivel még 1923-ban találkoztam, abban az időben, amikor a „Iédim” című folyóirat körül csoportosultunk. Emlékszem egy közös széder-estére, amelyet a kvucában rendeztünk, a kvucában, amelyből Merchavjá kibbucá lett. Akkoriban azon a homokdombon üttük fel sátrainkat, amelyre később a tel-avivi városháza épült.

De az emlékezet nem áll meg ezen a ponton, továbbmegy és eszembe jut egy másik társaság, amelynek jellege egészen más volt. Mégis úgy érzem, nem érdektelen, ha meg akarjuk világítani azt a viszonyt, amely a Hasomer Hacair és a Haladó Értelmiség között kialakult. 1919-ben volt, Bécsben. Abban az időben a mozgalom kapcsolatot teremtett egy körrel, melyet dr. Siegfried Bernfeld alapított. Bernfeld pszichoanalitikus volt, nagy kozmopolita, de nem zárkózott el a zsidó megmozdulásoktól. A Hapoel Hacairnak pártolótagja volt. A legkülönbözőbb természetű és felfogású emberek csoportosultak körülötte. A Landauer-féle anarchista szocializmus hívei, Buber követői, pacifista költők és pszichoanalitikusok. A nagy illúziók mozgatták ezeknek a forradalmi éveknek a zsidó intelligenciáját. Az évek múltak és az illúziók megfakultak. Ki emlékszik ma már a pacifizmusra, milyen extázistikus lendületet adott valaha híveinek, hogy azután olcsó szentimentalizmusba halványuljon. A szentimentalizmusból valami kétszínű filantropikus magatartás alakult ki, amely végül Chamberlain müncheni pacifizmusában érte el csúcspontját és így a pacifista illúziók tették lehetővé, hogy nagyra nőhetett a fasizmus százfejű szörnycetege.

Amikor azután a csalódás bekövetkezett és a fasiszta rém megmutatta igazi arcát, az illúziók emberei az extázisból máról-holnapra a dekadenciába menekültek. A reagálás egyedüli egészséges formáját, a harcot nem vállalták.

Mi, Izrael úttörői, harcoltunk a világpolgárság veszélyes illúziói ellen. Szintézisért küzdöttünk: népi újjáébredést követeltünk Izrael földjének talaján, de kitártuk ablakainkat a nagyvilág felé is.

Sokan voltak még a harmadik aliya idején, akiknek nem sikerült az újjászületés és még mielőtt gyökeret verhetek volna, megfutamodtak és valósággal az ablakon keresztül menekültek vissza a nagyvilágba.

Akkor úgy tűnt, hogy ők a reálisan gondolkozók s mi örültek, idealisták vagyunk. Ma tudjuk, hogy ez a dekadencia a megsemmisüléshez vezetett.

Ha áttekintjük a világ helyzetét a most lezajlott háború után, nyilvánvalóvá válik szemünkben, hogy a szituáció az első világháború után sokkal nehezebb volt, mint ma. Abban az időben a Szovjetunió léteért küzdött, egyedül, polgárháborútól vérezve és intervenciók cselszövésektől fenyegetve, rettenetes éhínség és nélkülözések közepette. Az ellenforradalom emelte fel fejét Európában és megfojtotta a magyarországi, bajorországi és ausztriai forradalmat. Abban az időben indult el hódító útjára a fasizmus, előbb Olaszország-

ban, majd Németországban és csatlósainál. Ma az erők egymással szemben állanak. A szocializmus ma nem egyedülálló sziget, intervenciós cselszövések-től körülvéve, hanem front áll fronttal szemben. Ez az arcvonalt kettéosztja a földgömböt. A frontok között az ideológiák senki-földjén csak olyan erők húzódnak meg, melyeknek semmi kilátásuk nincsen a győzelemre. Nagyon a veszélyek, de a kilátások is jobbák.

De ebben a mostani háborúutáni világban kevesebb a pacifista illúzió. Illúziók helyett elsősorban a mi népünknek, elnyomás és félelemtelenség várákozás jutott osztályrészül. Ez nem csoda. Mi ezt a háborút a legtragikusabb eredményekkel zártuk. Az idő pedig ellenünk dolgozik s törvényeit mi meg nem változtathatjuk. Népi felszabadulásunk halaszthatatlan, hiszen már csaknem elkéstünk és mégis hosszú és akadályokkal teli utat kell megjárunk.

És ebben a világban új ifjúság nőtt fel Ereben és felő, hogy a történelem megismétlődik. A harmadik alija ifjúsága megfutamodott az újjászületés elől és a világpolgárság illúziójához menekült. Ma viszont olyan generáció jelentkezik itt Ereben, amely számára a szülőföld talaján való újjászületés jogcím arra, hogy elzárja a nagyvilágba nyíló ajtókat és ablakokat, amely megkísérli, hogy ne kelljen csatlakoznia a frontok egyikéhez sem, amelyek eldöntik majd a világ és az emberiség sorsát.

Bekapcsolódásunk az emberiség nagy küzdelmébe nem könnyű feladat. Csak akkor vehetjük ki részünket igazán a két világrend küzdelméből, ha kiálltuk a tűzpróbát az ereci népek testvériségének frontján. Nehéz út előtt állunk. Az ég kapui nem nyíltak meg számunkra e háború után sem, amint azt a Zsidó Állam hirdetői ígérték maguknak. Lesz konjunktúrája a cionizmusnak, de ezt hosszú évek, talán egy egész generáció küzdelmes munkájának kell megteremtenie, hogy az valóban forradalmi és megváltó lehessen. Nem szabad elfelejtenünk, hogy minden forradalmat nemzedékek sora készíti elő. Az októberi forradalmat is földalatti mozgalmak és felkelések hosszú láncolata előzte meg a dekabristáktól 1905-ön keresztül a győzelemig. A mi felszabadulásunk fordulópontjáig is hosszú alagutat kell még fúrunk talán a valóság sötét szikláján keresztül, míg napvilágot látunk.

A most felnövekedett új ifjúság nem kapta meg a nevelést ehhez az úthoz. Ablakait elzárta a nagyvilág elől és az erőszak új és veszedelmes illúziójában ringatózik. A marxista tanok felszabadító igazsága már nem érdekes számára. Írók kerültek ki közülük, akik tehetségüket az aktivista küzdelem szolgálatába állították és megcsúfolják az eszmét. Mozgalmunk más generációt nevelt. Mordechaj Anielewicz nemzedékét, amely helytállt Varsónál és amely hajókat indít az alijakorlátozások ellenére is. Ne engedjük, hogy az aktivizmus behatoljon táborunkba. Hívjuk vissza a fiatal nemzedéket a tövises útra: intellektuális komolysághoz és hűséghez olyan újjászületéshez Izrael földjén, amely nem szakad el az egész világ haladásától.

Nem azt akarjuk a Haladó Értelmiségtől, hogy a mi szekerünk után kösse magát. Célunk a szabadság, ennek érdekében követeljük az erők összefogását. Egybe kell fonnunk erőnket, hogy együtt alakítsuk ki a nemzedék szellemét a nevelő szeretetével és az igazság teljes könyörtelenségével. Legfőbb feladatunk, akárcsak a miénk, a nevelés és szervezés. Nem lehet haladó kultúra politikamentes, mint ahogy nem lehet politika sem haladó, ha nem vet számot a kultúrával. Hívunk benneteket, neveljünk együtt és együtt jussunk el a tömegekhez.

HALADÓ ZSIDÓ ÉRTELMSÉG

Nagy jövővel biztató társulás jött létre ezen a címen Budapesten. A *Haladó Zsidó Értelmiség* november 4-én tartotta alakuló értekezletét, amelyre dr. Kulcsár István és dr. Kardos László hívták össze a főváros zsidó intellektuelljeinek egy számára és szellemi rangra egyaránt tekintélyes csoportját. Az ülés terme megtelt ez alkalommal a budapesti zsidó értelmiség színe-javával.

Az értekezletet dr. Kardos László nyitotta meg. Hangoztatta azt a közöset, amely a megjelenteket válthatatlanul összekapcsolja, t. i., hogy mindannyian Magyarországon élnek, a szellem munkásai, lélek- és egyéniségátalakító dolgokat éltek át a legutóbbi években és mindezekközben megmaradtak zsidóknak. E zsidó szellemiségnek kell itt rendezni közös dolgait. A keret, amelybe beilleszkedni óhajtanak, egészen szabad kell, hogy legyen. Olyan zsidóságról álmodozunk — mondotta — amely zsidóság éppen olyan tág szellemiség, mint minden szellemiség a világon. Ezután felkérte dr. Kulcsár Istvánt, hogy vázolja a Haladó Zsidó Értelmiség programját.

Dr. Kulcsár István bevezetőül a zsidó értelmiség problémájáról szólott, amely — mint mondotta — felerészben azonos az európai értelmiség általános problémájával, felerészben külön zsidó probléma. Az egész európai értelmiség, mint a valóság felismerője, vállalta az igazmondást, de osztályhelyzeténél fogva munkáját, mint árut, az uralkodó osztály rendelkezésére kellett bocsátania. Így a felismert valóságot nem volt mindig módja kifejezni. Emiatt visszavonult a szellemi munkának olyan területeire, ahol a nyílt kiállást elkerülhette. Ebben a visszavonulásban a zsidó értelmiség is résztvett, de ez a maga sajátos helyzeténél fogva még jobban eltávolodott a valóságtól, hiszen, mikor a befogadó népek kultúrájába beilleszkedett, nemcsak általában a tömegek életétől szakadt el, hanem a maga eredeti közösségétől, a zsidóságtól is. Az európai értelmiség ma újra közeledik azokhoz az osztályokhoz, amelyek a jövő kultúrák hordozói. Ebben a közeledésben ismét nagy részt vesz a zsidó értelmiség, de nem zsidó minőségben. Így az őszinteségnek csak fele útját teszi meg s ha végig akar haladni ezen az úton, el kell jutnia magukhoz a zsidó tömegekhez, amelyek bár erősen öntudatosodtak, híjával vannak a magasabb szellemiségű vezetőknek. A kettős célt: hogy a zsidóság méltó szellemi vezetőkhez jusson és a szellemi vezetők ismét a zsidósághoz jussanak, a most egybehívott társulás: a Haladó Zsidó Értelmiség több úton is igyekszik elérni.

1. *Előadás-sorozat* rendezése, amelyben a magyar és magyarországi zsidó szellemi élet legkiválóbbjai fognak nyilatkozni a zsidósággal kapcsolatos, főképp szellemi és kulturális természetű problémákról, mindig olyan szempontok szerint, amelyekből az általános emberi és társadalmi problémakörökbe is ki lehet tekinteni. Az előadásokat vita fogja követni.

2. *Folyóirat* indítása, amely nem egy exkluzív szellemi kör problémáival foglalkozik, hanem a zsidó élet felmerülő kérdéseit vizsgálja magasabb szellemi szempontokból.

HALADÓ ZSIDÓ ÉRTELMISSÉG

3. *Kapcsolat* megteremtése a magyarországi zsidó szellemi élet, kiváltképpen társulás tagjai, és a *zsidó kultúra más központjaiban* (Jeruzsálemben, Moszkvában, Amerikában) működő legjobb szellemi erők között.

4. *Kapcsolat* teremtése a társulás tagjai és azok között a *zsidó tömegek* és csoportok között, amelyeknek tanítására a Haladó Zsidó Értelmiség tagjai vállalkoznak, és amelyekkel való közvetlen érintkezésből maguk is zsidó irányú tevékenységi kedvük növekedését remélik. Ennek eszköze a zsidó mozgalmak által fenntartott közösségi ipartelepek és gazdaságok látogatása, a zsidó munkás életének közvetlen szemlélete.

Dr. Kardos László felszólítására a jelenlevők közül számosan hozzászólottak az elhangzottakhoz. Elsőnek *dr. Goldberger Márk* idegspecialista szólalt fel. A zsidó értelmiség teljes egységbe való foglalását tartotta kívánatosnak és ezért úgy vélte, hogy az egyesülés címéből a „haladó” jelzöt el lehetne hagyni, a haladásnak lényegben való megtartásával. A zsidó szellemi élet vezetői emeljék föl magukhoz az ifjúságot.

Utána *dr. Waldapfel József*, egyetemi magántanár emelkedett szólásra. Ő is az egységet tartja kívánatosnak, de azt a lelki egységet, amely a felszabadulás pillanatában töltötte el a magyarországi zsidóságot. Ez az egység telve volt a felszabadítók iránti hálával, a szocialista Szovjet-köztársaság iránti lelkesedéssel, és kiteljesült zsidó öntudattal. Sajnálatos, hogy ez a lelki egység azóta kicsinyes okokból széttöredezett. Ezt az egységet kell a Haladó Zsidó Értelmiségnek újra megteremtenie. Példaként említette fel azt a nagyszerű, öntudatos és haladó zsidó szellemi életet, amely a szocializmus legigazibb hazájában, a Szovjetunióban virul.

Munkácsi Ernő dr., a Pesti Izr. Hitközség főttkára rámutatott arra az évtizedes visszasságra, hogy a zsidó közösségi élet vezetése sohasem volt a legkiválóbb zsidó szellemek kezében, mert ezek vagy maguk tartózkodtak a zsidó ügyekben való működéstől, vagy kiszorították őket a zsidó közéletből. Ezért nevezte ő már harminc évvel ezelőtt a magyar zsidóságot sánták népének, amely csak az egyik lábán áll. Éppen azért fogadja örömmel ezt a tömörülést, amelyben eszéköt lát a régi hiba kiküszöbölésére.

Dr. Körösy Ferenc egyet. m. tanár *dr. Goldbergerrel* polemizálva, kijelenti, hogy az ifjúságot nem felemelni kell, hanem közeledni kell hozzá. Az a cionista ifjúság, amely a legnagyobb veszedelem idején egyedül tudott sikeresen vállalkozni zsidó életek megmentésére, nem szorul felemelésre. Szellemeikben sem, mert telve van tudásvágygal. Ezt ő, mint tanár, tapasztalatból bizonyíthatja. A „haladó” szót se hagyjuk el, mert lényegyet fejez ki. Szükségünk van a haladásra, ha babonákat irtani, ha szociális igazságot akarunk teremteni.

Kasznr Zoltán hozzászólása után *Szabolesi Miklós* nyomatékosan rámutatott arra a veszedelemre, hogy a zsidó ifjúság, amely eddig minden irányban telve volt a legfogékonyabb szellemi érdeklődéssel, egészen szűk körre szorítja a maga szellemi tájékozódását. A maga tanári tapasztalatából tudja, hogy a mai zsidó fiatalság nem akar semmi egyébbe foglalkozni, mint a legszorosabb zsidó problémákkal és az azokhoz kapcsolódó szociológiai és gazdaságtani ismeretekkel. Ezen a téren is lesz tennivalója az új tömörülésnek.

Kardos Pál tanár a Haladó Zsidó Értelmiség elnevezés magyarazatául megjegyzi, hogy ez sem jelent mást, mint a politikai életben ma oly gyakran

használt „haladó értelmiség” kifejezése. Haladónak azt az értelmiséget nevezzük, amely azonosítja magát a nép érdekeivel, vágyaival és törekvéseivel. Éppen ezért haladó zsidó értelmiség csak az lehet, amely a zsidó nép, a zsidó nagytömegek vágyaival azonosítja magát. Még a látszatát is kerülni kell annak, hogy volna a zsidóságnak olyan rétege, amely nem kívánja, hogy a lelkileg hontalanná lett zsidó tömegek számára Erec Jiszraélben új haza nyíljen. Enélkül ma már nem lehetünk zsidók. Evvel a kívánsággal azonosítania kell magát mindenkinek, annak is, aki a politikai és szociális haladás szélsőbal-szárnyán áll, annak is, aki Magyarországon, a magyar demokrácia kereteiben akar a haladásért küzdeni.

Major Róbert min. tanácsos kijelenti, hogy szívvel-lélekkel csatlakozik a Haladó Zsidó Értelmiséghez, de csak abban az esetben, ha ez az egyesülés teljes mértékben a szellemi szabadság alapján fog állani és senkire sem igyekszik sem marxista, sem antimarxista nézeteket ráerőszakolni.

Dr. Kardos László szükségesnek tartja ismételten kijelenteni, hogy az új tömörülés elve a legteltesebb szellemi szabadság.

Dr. Gonda László javasolja, hogy az előadás-sorozaton és a folyóiraton kívül egy népszerű zsidó tudományos és irodalmi füzetekből álló kiadványszerozatot is indítson a Haladó Zsidó Értelmiség.

Dr. Földes István, a Pesti Izr. Hitközség elnökhelyettese, szintén örömmel üdvözli a meginduló mozgalmat. Javasolja, hogy jogi és gazdaságtudományi ismeretek terjesztését is foglalják bele a készülő előadásorozatba. Figyelmezteti a társulást a közeledő hitközségi választásokra, amelyek nagyfontosságúak a zsidó közösség életében, bármilyen szempontból nézzük is azokat. A cionizmusnak mindenestre hervadhatatlan érdemei vannak a zsidó közeletben, de hogy a hitközségi választójog kitágítása által megduzzadt hatalmas választói tömeget ki tudja magának megnyerni, ez még titok. A II. Zs. É.-nek mindenestre itt is érvényesítenie kell befolyását.

Naményi Ernő dr. örömmel állapítja meg, hogy a szellemi élet oly szétágazó területeiről egybegyűlt társulást a közösség érzete tölti el. Reményt merít ebből arra, hogy a zsidó szellemi kiválóságoknak a zsidó közelettől való húzódozása végleg meg fog szűnni, és a zsidó értelmiség vállalni fogja a zsidó közösség szolgálatát.

Arje Hunwald a palesztinai zsidó kultúráról festett élénk, színes képet, példaként emelve ki ennek a szellemi életnek a sokoldalúságát és általános kulturális tájékozódását, amely a zsidó kultúra népi gyökereinek erősítése közben is ment minden nacionalisztikus szűkkeblűségtől. Ereben is most alakult meg a II. Zs. É., Merkaz Letarbut Mitkademet, ennek az üdvözlését talmácsolja.

Dr. Kulcsár István záróbeszédében reflektált az elhangzott felszólalásokra, eloszlatta a felmerült félreértéseket és megalakultnak nyilvánította ki a II. Zs. É.-t.

Dr. Kardos László ismételten üdvözölte az egybegyűlteket, kifejezve azt az érzést, hogy a megalakulás nemcsak formailag, hanem lelkileg is megtörtént. A H. Zs. É. ez alkalommal formálisan is megalakult, amennyiben az egybegyűlteket egyhangúan elfogadták *dr. Kulcsár István* előterjesztéseit az elnöki tanács és az egyes bizottságok személyszerinti összeállításának tekintetében. Ez az összeállítás, amely magában foglalja a magyarországi zsidó szellemi

HALADÓ ZSIDÓ ÉRTELMISSÉG

élet legkiválóbbjait, biztosíték arra, hogy a H. Zs. É. valóban azzá lesz, aminek neve szerint lennie kell, és így a marxista cionizmus csak a legnagyobb örömmel üdvözölheti az egész megmozdulást.

Ch. S. A.

T Á V I R A T

Haladó Zsidó Értelmiség
B u d a p e s t

Tel-Aviv, 1946. november 5

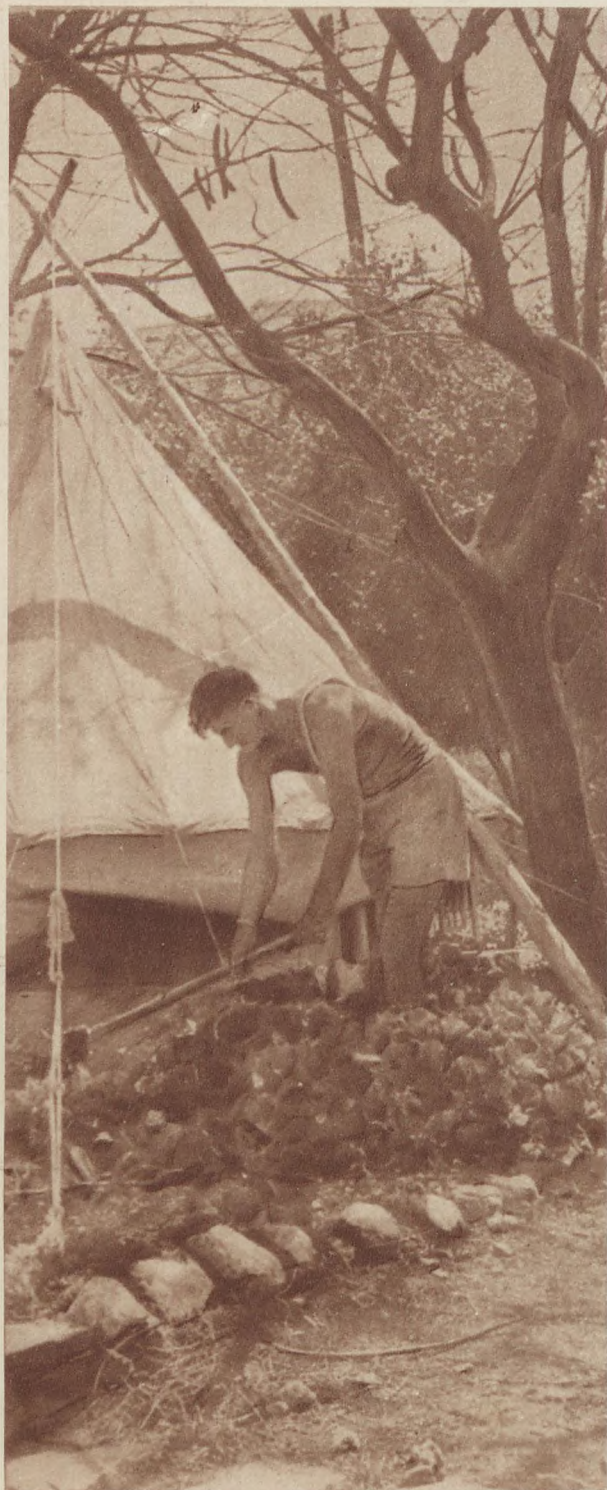
Köszönet az üdvözlétért. Szívvel kívánjuk, hogy sikerüljön nektek meggyőzni testvéreinket arról, nincs más megoldás, csak a haladó cionizmus, amely együttműködik minden szabadságszerető, a haladó kultúráért küzdő néppel. A. Slonsky, Prof. G. Mer, (Héber Egyetem), Dr. H. Heimann (Technikum), J. Jámbor, J. Termo titkár.

A HUSZONÖTÉVES ÉMEK

A MOCSARAK LECSAPOLÁSA

A HUSZONÖTÉVES ÉMEK

SZIKLÁBÓL — TERMÓFÖLD

A HUSZONÖTÉVES ÉMEK

KIBBUC

A HUSZONÖTÉVÉS ÉMEK

UJ ÉPÜLETEK, UJ NEMZEDÉK

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

AZ ÉMEK 25 ÉVES

Az elmúlt hónapban ünnepelte az Ország Émek-Jezreél megváltásának 25 éves fordulóját. Huszonöt évvel ezelőtt az Émek egykor oly termékeny és virágzó völgye halált lehelő mocsaras vidék volt. Az arabok a telelepülő zsidó chalucokat a „halálfiainak” nevezték.

A mocsarakat önfeláldozó munkával lecsapolták, felszántották a mezőket, amelyeket a Keren Kajemet Lőjiszrael váltott vissza a nép tulajdonába és 25 esztendő alatt harminnégy települési pont létesült e területen, amelyen tizenhátezer ember él és dolgozik. E telepek az Ország mezőgazdasági ellátásának legfőbb erőforrásai és a zsidó ország-építés s a kollektív együttélés és alkotás legszebb eredményei. Ma 25 év után az Émek ismét az Ország legszebb, zöldelő, termékeny és vidám gyermekkacajától hangos tája.

Émek Jezreél a mult tükrében

A Jezreél név azt jelenti: Isten veteménye. Ez a név Émek termékenységet jelképezi. Émek területének átlag-magassága 60—75 méter a tenger színe felett. Az Émek háromszöget képez, egyik szöge Charoset-Hagojim, a második Éjn-Ganim, a harmadik Tabor. Valamikor az Émeket Émek Nachal-Charodnak is nevezték, első városával, Jezreállal. Innen átment a név az egész vidékre.

Az Émek az ókorban is nagyon termékeny volt. Főleg Émek Bét-Sóán és Émek Megidó. Termékenységet Émek Jezreél mindmáig megőrizte. Innen származik elnevezése, a „Jordán nyugati részének gabonaraktára”. Még mielőtt Izrael törzsei Kanaánba érkeztek, már híres volt Émek csodálatos termékenysége. III. Tutmosis egyiptomi király irattárában — időszámításunk előtt, 1749-ben — vannak leírások Megidó völgyében aratott győzelmeiről. A legyőzött Megidó súlyos adókat volt kénytelen fizetni, „207.300 véka búzát, 1229 ökröt, 2000 kecskét, 25.000 juhot”. Ez a jegyzék még a várost körülvevő cédrusfákról is megemlékezik.

Az Émek és főleg Bét-Sóán termékenységéről sok dicsőítő himnuszt találunk a szent iratokban. A középkori arab geográfusok és költők Émek Bét-Sóánt képzelték az Éden kertjének. A Talmudban is találkozunk hasonló feltevéssel: „Éden kertjének a kapuja Bét-Sóán”. Az arabok Émek Bét-Sóánt még ma is az „ország kertjé”-nek hívják. A kereszteshadjáratok után Émek földjei átmentek a basák és emirek tulajdonába és azóta nem művelték meg kellőképpen az Émeket. A Jordán keleti oldaláról behatoltak a vad beduin törzsek és legelővé változtatták a völgyet.

Az Émek, melyen keresztülvezetett a karavánok útja, sűrűn lakott volt. Erről tanúskodnak a különböző ásatások, amelyek nemcsak őseink korából származó szerszámokat, hanem még régebbi mezőgazdasági eszközöket is feltártak.

Egyes émek-jezreéli telepeknek általános zsidó történelmi fontossága közismert. Megidó, Bét-Sóán, Charoset Hagojim, Jezreél városok, Éjn Charod stb. ismertek az itt lejátszódott fontos történelmi eseményekről.

Megidó városa a Medzsdon-folyó völgyében fekszik. Azon az úton, mely a Karmelon keresztülvezet. Igen jelentős volt stratégiai szempontból. Itt játszódtak le a világtörténelem első csatái. III. Tutmosis egyiptomi király itt verte meg időszámításunk előtt 1478-ban a kanaáni és amorita királyokat. A kanaániták az erődde épített Megidó városába menekültek, de a város mégis elesett. Ezzel a hódítással Megidó egyiptomi erődde vált. Később visszakerült

AZ ÉMEK 25 ÉVES

a kanaánitákhoz, majd a zsidóké lett. Megidó elnevezése a gdudim (légiók) szóból ered. A rómaiak idejében a domb déli részén egy légiót helyeztek el. Az erődde épített város fontossága miatt az egész környéket Megidó völgyének vagy Medzsdonnak nevezik.

Bét-Söan városát Beisan-nak is nevezik. Ez a helység még az ókori egyiptomi időkből ismert. A várost Józsva próféta után néhány nemzedékkal hódították meg. Az egyiptomi királyok irattárában az írástudók jegyzékében van egy feljegyzés 165 erec-jisraéli meghódított várossal. Bét-Söánt is említi Bét-Snura néven. A várost a hasmoneus Hirkánosz két fia vette be. Később Pompeius a Dekapolishoz csatolta, egyike lett a „tiz szabad város”-nak. Gabinus kormányzó gyönyörű várossá építette ki. A nagy lázadás kezdetén a zsidók rátámadtak Bét-Söánra. A görögökhöz asszimilálódó zsidók csatlakoztak zsidó testvéreik ellen. De a görögök megsalták és elárulták, végül pedig kivégezték a zsidókat.

Jezreél városának ma Zarin a neve. A város a folyók kettéválásánál fekszik, Jisszachár törzsének és az egész Émeknek központi és legrégebb városa volt. Itt táborozott Saul király bukása előtt. A város körül erődítményt és őrtornyokat építettek.

Ha a fentemlített telepekhez hozzávesszük még a többi számos helységet: városokat és falvakat, akkor izelítőt kaphatunk az Émek Jezreélben a multban lejátszódott életről. Termékenység, fejlődő gazdaság és kereskedelem és nagy történelmi események jellemzik az ókori Émek Jezreélt.

25 év óta az Émekben ismét teremtő és építő munka folyik. Az Émek fiainak építő munkája termőfölddé varázsolja a mocsarakat és megújítja az Émek egykori jelentőségét.

ELÉGIA AZ ÉMEKI VONATRÓL

Ha nem hallanók a füttyöt, amely egyszer-kétszer napjában áthúsítja az Émek levegőjét, áthúzódik a reggeli ködökbe süllyedt mezők felett, vagy déli szunnyadásukat riasztja fel, ha nem volna még két-három település, amelyet még nem értek el az országút nyúlványai, bizony kétséges, hogy emlékeznénk-e még az Émek vonatára.

Sohasem sietős az útja és nem nyeli a távolságokat. Azt a néhány 10 km-t, ami elválasztja Haifát Cemachtól, — hosszú még a nap és ha már vonatra támadt kedved, — várd ki türelemmel.

Eltávolodtak tőle a települések. Az aszfaltos országúthoz tapadtak, afelé nyújtották ki fehér házaikat és zöldelő fasoraikat. Országútak szelik át az Émeket szél-tében-hosszában. Autóbuszok suhannak rajtuk, szállítják az Émek dolgozóit egyik végéről a másikra, teherautók hordják terményét a városba.

És a vonat késik. Már nem éri utól az Émek zajos ütemét. A vonatkisérő szunnyadozik padkáján. Zsákjaikra, kosaraikra hajolva bóbiskolnak a fellachok és asszonyaik, a vonat kerekei pedig egyhangúan zakatolnak a sineken: . . . ráér . . . ráér. . . ráér. . .

Nyög a mozdony a hegyi emelkedőn és nehezen veszi lélekzetét, mint a kehes ló, amelyet elhagyott ereje.

Oda a régi dicsőség, Émek vonata és nem tér vissza többé.

„Emlékszünk ifjúságod dicsőségére, mikor nyomdokaidban jártunk az ismeretlen pusztaban.” Hej, bizony ismeretlen és bevetellen puszta volt akkor az Émek földje és mi az utak sarában mentünk felé, mert messze volt az állomás és ritkák a telepek.

Követ szállítottál az országútra, versenytársad részére és Te hoztad az útépítőt is.

Az Émek bejáratánál az első állomáson tábla függött: „Tel Samam”, kiellen domb.

Mert kiellen volt a domb és sok hozzá hasonló puszta halom volt akkor az Émekben. Csak Afule állomásán és Ejn Charod vidékén virítottak a chalucok fehér sátrai. Ők vonaton jöttek, de lépteik nyomán utak keletkeztek mindenütt.

S teltek az évek. Tel Samamból már rég Kfar Jehosua lett s virágzó falvak támadtak mindenütt a puszta dombokon. És rontó kezek ismét pusztavá akarták tenni a falvakat. S az Émek vonata az éjben tüzes szikrát velett a mezőkre, amelyek lángbaborították a magokat érlelő kalászokat. Gyűlöttünk akkor, émeki vonat, mert ellenségünké lettél és füttyöd gonosz gúnyrikoltásként hangzott számmunkra.

De egy nap, mikor megálltál az Émek tulsó felében, Bét Söán völgyének kapujában, ámulva füttyentted el magad. A sin mellett szerény felirat díszelgett: „Haszade“. Őrtorony és védőfalak tekintettek reád és az állomáson új és új chalucok szálltak le és csallakoztak a települökhöz. Új Émeket hódítottak meg.

S ismét jöttek éjek, amikor nyomasztó és áthatolhatatlan sötétség nehezedett a lelkekre. Az ország határain ellenség állott s a kapukat döngelte. Ezeken az éjszakákon szünet nélkül zakatoltak a kerekek pályáikon, fegyvert és felszerelést szállítottak sietve a küzdőknek. Fények villantak az éjszakákban és a kerekek zúgása,

ELÉGIA AZ ÉMEKI VONATRÓL

zakatolása elűzte az aggodalmat a szivekből: „Gyor-san . . . gyor-san . . . gyor-san . . . !”

Emlékeztünk ifjúkorod dicsőségére; hogyan felejténék el ifjaid dicsőségét. Azt a harminc fiatal lányt és fiút, akiket egy esős napon a hajfai kikötőből hoztál az Émek szívébe, Éjn Charod állomásáig s akiket két év leteltével ismét elvittél új kibbucokat teremteni.

Vajjon nem várnak-e ma is valahol a kikötőben tízezrek arra a napra, amikor az Émek vonata telepei szívébe fogja őket szállítani?

„Ráér . . . rá-ér . . . rá-ér . . .”

Nem! Nem ez az ütem! Nem ér rá, máris elkéstünk!

Az országúthoz fogunk tapadni, még inkább. Mellette építjük fel telepeink, falvaink láncolatát, egyre növekvő, erősödő láncát és az émeki vonat is új dallamot fog még zakatolni a síneken:

„Gyor-san . . . gyor-san . . . gyor-san . . .”

M. Amitáj

A MAGYARORSZÁGI CIONIZMUS AKTUÁLIS KÉRDÉSEIHEZ

A felszabadulással a magyarországi cionizmus életében alapvető változás következett be. Lehullottak azok az akadályok, amelyek a félfasiszta és fasiszta időkben a mozgalom fejlődésének útjában állottak. A szabad szervezkedés lehetőségei mellett a magyarországi zsidóság helyzetében és gondolkodásában is sok minden változott. Az évek tapasztalatai rádöbentették a zsidó tömegeket asszimilációs illúzióik hamisságára. Összeomlott egzisztenciájuk az alija kérdését közvetlenül aktualissá tette. Élményeik visszahatásaként sokan keresték elvesztett egyensúlyukat zsidóságuk átélésében. Végül a cionista mozgalomnak, elsősorban a chaluci ifjúságnak a német megszállás és az ostrom nehéz napjaiban való helytállása és mentési munkája megtanította a magyarországi zsidóságot arra, hogy a jövőben útmutatást és megoldást ne a gyászosan levitézlett polgári asszimiláns vezetőktől, hanem a zsidó nemzeti megújódás mozgalmától, a cionizmustól várjon.

A történelmi fordulat a cionizmust illegális munkájában szerzett lendületében ugyan, de mégsem egészen felkészülve találta. A mozgalom legjobbjai pusztultak el mentési munkájuk következtében. A régi káder jelentős része alijázott vagy úton volt Erec Jisraél felé. Az általános fáradtság, a lakosság és különösen a maradék zsidóság anyagi és szellemi állapota sokakat visszariasztott volna a munka azonnali megkezdésétől. Mégis a cionizmus új aktivítása volt a magyarországi zsidóság háború utáni első életjele. Még javában folytak Budán a harcok, amikor a cionista ifjúság első csoportjai már műhelyeket rendeztek be, hogy folytassák előkészületüket az erעי életre. Cionista kezdeményezés takarította el a hitközség 25 éves rendszerének romjait a szervezett újrakezdés útjából. Cionisták álltak a meginduló segélyezési akció élén és cionisták adtak először hangot a légerekből visszatérő zsidóság követeléseinek.

A cionista mozgalom néhány hónap alatt hatalmas tömegmozgalommá fejlődött. A magyarországi zsidóság alijatörekvése volt ennek a fejlődésnek első motorja, és az Európászerte meginduló nagy alija az első eredménye.

A magyarországi cionizmus első feladatát, a széles tömegek megnyerését szép sikerrel teljesítette. Az 1946. évi sekel-akció, amelyben a magyarországi felnőtt zsidóságnak túlnyomó része, közel százezer ember dokumentálta a cionista programhoz való csatlakozását, komoly bizonyíték arra, hogy a cionizmus behatolt a zsidóság minden rétegébe. A szervezés korszakát azonban a nevelés korszakának kell követnie. Könnyebb hatalmas tömegeket egyszer felrázni, mint azokat megtartani és a mozgalom munkájába állítani. Ez a feladat azonban bármilyen nehéz, feltétlenül szükséges.

A cionizmus tehát újabb feladatok megoldása előtt áll. Cionistává kell nevelnie tömegeit, feleleteket kell adnia a magyarországi zsidóság minden kérdésére. A magyarországi cionizmusnak túl kell fejlődnie megindulása számos gyermekbetegségén. Helytelen lenne részünkről, ha a cionizmus munkájának minden értékelése mellett nem mutatnánk rá kiküszöbölendő hibáira.

A legelső tisztázatlanság, amely szemünkbe ötlük, a Magyar Cionista Szövetség és a magyarországi cionista pártok viszonyában rejlik. Nem véletlen, hogy az utolsó két év nagy cionista munkáját nem a keret-egyesület, hanem annak

sokkal dinamikusabb mozgalmi végezték. Ennek nemcsak szervezeti, hanem ideológiai okai is vannak. A cionizmus és a cionista ideológia túljutott azon a kezdeti fokán, amikor beérte egy eszme szimpatizánsainak baráti találkozásai-
val, vagy egy-egy alkalmi kiadvány megjelentetésével. Amióta a cionizmus közvetlen megvalósítást jelent, amióta az alija és Erec Jisrael személyes kérdés minden cionista számára, a párt-differenciálódásnak nemcsak Erec Jisraelben, hanem már a galutban is reális alapja van. Gyakran találkozunk sokszor még képzett cionisták részéről is azzal a felfogással, amely minden körülmények között elítéli a cionista mozgalom párt-tagozódását. Ez a differenciálódás pedig bizonyos fokon éppen a mozgalom életképességének a jele. Erec Jisraelben egy társadalom fejlődik, osztályok, osztályérdekek, osztály-ellentétek alakulnak. Természetes jelenség, hogy a munkás más pártban találja akarátának és törekvéseinek kifejezőjét, mint a kereskedő vagy a bankár. Minden népnél megtaláljuk ezt a jelenséget, mégsem itéli el senki, hanem a kapitalista társadalom szükségszerű következményének tartja. Ha a cionizmusban is megtaláljuk, úgy ez az ereci fejlődés bizonyítéka. Eredmény és nem gyengeség. Ha pedig a galuti cionista mozgalomban is megjelennek a pártok, úgy ez nem bizonyít egyebet, minthogy a galuti zsidóság már itt állást foglal mind világosabban kirajzolódó ereci törekvései irányában. Azok számára, akiknek a cionizmus több, mint önképzőköri vagy filantropia, nem közömbös, kik és hogyan építik az országot. A galuti zsidóság fejlettebb világnézeti tájékozódása pedig határozottabb fogalmazást követel az „általános” cionizmusnál. Nincs olyan „általános” cionizmus, amelynek elsajátítása előfeltétele a pártállásfoglalásnak, hanem mindenki más uton, más fogalmazásban jut el a cionizmushoz. Más párt tudja a cionizmust közvetíteni haladó, és más konzervatívabb gondolkodásúak számára.

Fel kell ismernünk, hogy a pártonfelüliség szintén párt-álláspont. Minden népnél megtaláljuk azokat az „emelkedett szellemeket”, akik a nemzeti béke és összefogás hangoztatásával azt követelik, hogy minden osztály mondjon le a fennálló rend megváltoztatásáról. Nyugodjon bele a tőkés is, a munkás is a kizsákmányolásba. Mivel a kettő között van egy, aki hajlandó ezt az áldozatot meghozni, mindig lesznek a pártonfelüliségnek apostolai, amíg a kapitalista rend egyáltalában fennáll.

Ez az általánosság a zsidó kispolgárság politikailag kevésbé iskolázott rétegeiben persze sokszor szíves fogadtatásban részesül, legtöbbször az újdonsült cionista saját érdekei ellenére. Mert világos, hogy ha a zsidó nemzet való-
ságos érdekeit tekintjük, úgy a cionizmus megvalósítójának az ereci munkásmozgalom bizonyul. Az ő soraiból kerülnek ki az Ország építői, osztályharcával és az ereci nagy munkásszervezet megerősítésével pedig nem utolsósorban éppen a galutból újonnan alijázók egzisztenciális helyzetét javítja.

A Magyar Cionista Szövetségre, amely az egész cionista koalíciónak — a zsidó nép Erec Jisraelt építő nemzeti mozgalmának — szervezeti ke-
rete, nem az a feladat vár, hogy a cionista pártok versenyéhez mintegy újabb pártként csatlakozzék. Amikor ettől a versenytől a Magyar Cionista Szövetség-
get óvjuk, nem csökkenteni, hanem növelni akarjuk jelentőségét. A Szövetségre vár a magyarországi cionizmus egységes képviselője a magyarországi és kül-
földi zsidó és nemzsidó fórumokon. Ennek a keretnek kell fórumot nyújtania a pártok közti ideológiai és politikai viták tisztázására, központi kultúrtevé-
kenységével pótolni kell azokat a hiányokat, amelyek a magyar nyelvű cionista

A MAGYARORSZÁGI CIONIZMUS AKTUÁLIS KÉRDÉSEIHEZ

irodalomban mutatkoznak és végül, de nem utolsó sorban meg kell teremtenie azt az eddig hiányzó cionista fegyelmet, amely nélkül a cionizmus nem fog tudni jelentőségéhez méltó komolysággal fellépni.

A Cionista Világszervezetnek nem áll rendelkezésére semmiféle kényszer határozatainak végrehajtására. Csak tagjainak önkéntes fegyelme tudja a mozgalom rendjét és kereteit biztosítani. A cionizmus mindig büszkén hivatkozott arra, hogy ez a fegyelem szinte példátlanul áll más népek történetében. Választásokat rendeznek közigazgatási apparátus nélkül, adót fizetnek pénzügyi szervezet nélkül, existenciát kockáztatnak, veszedelmeket vállalnak, leküzdhetetlennek látszó akadályokat hártanak el minden állami szankció, behívó, parancs nélkül.

Az utóbbi hónapokban több aggasztó jelenség mutatott arra, hogy ezt a fegyelmet a gyorsan megnövekedett magyarországi cionizmusnak nem minden csoportja éri át. Ezek a jelenségek nemcsak a mozgalom komolyságát veszélyeztetik, hanem rámutatnak a magyarországi cionizmus néhány alapvető hibájára. Az elmúlt másfél év gyors szervezési üteme, a meg nem nevelt tömegek alija-tőrekvései, a verseny, amely a pártok közt ezekért a tömegekért folyt, a felületességnek és a dilettantizmusnak hatalmas lehetőségeket adtak. Ha a szép számmal megjelenő cionista kiadványok minőségét nézzük, nehezen dönthetjük el, hogy a kétségen kívül meglévő ügybuzgóságnál a hozzá nem értés vagy a teli tüdejű tagverbuválás volt-e a nagyobb. Ezért irtak többet a kibbucok változatos étrendjéről, mint azokról a chaluci feladatokról és sokszor chaluci nehézségekről, amelyek a kibbucokra várnak. A cionizmus történelmi mozgalom. Fejlődését nem pillanatnyi konjunktúra határozza meg, hanem a szükségszerűség. Erec Jiszrael ma már nyújt annyi reális lehetőséget az alijázó tömegek befogadására, hogy ne kelljen azokat csokoládétortával csábítani. Megfordítva, azok, akik nem a maguk és népük helyzetének felismeréséből, hanem lelkes ígéretek által felcsigázott kalandvágyból indulnak útnak, hamar kiábrándulnak, ha paradicsom helyett csak földi életet találnak Erec Jiszraelban.

Ennek a műkedvelőségnek másik változata a plakát-cionizmus. Itt most nemcsak a nyári ifjúsági táborok nagyméretű „tömegszervezéseire” gondolunk, hanem még inkább arra a szokásra, hogy a pártok meggyőzés helyett mind szívesebben fordulnak néhány jól hangzó jelzőhöz, ha a magyarországi zsidóságot meg akarják győzni, hogy ők az egyedül üdvözítő, szocialista, pártonfelüli, általános, vagy amit akartok-cionista mozgalom.

Az imént a pártok szükségességéről irtunk. Azonban ezeknek a pártoknak tömegbázison nyugvó következetes világfelfogáson kell épülniök. Nem lehet néhány odabiggyesztett jelző, vagy akár egy-egy errec-jiszraeli párt-ideológia félreértett foszlánya sem alapja annak a pártalapítási szenvedélynek, amely olykor-olykor a magyarországi cionizmuson belül erőt vesz. A „pártonfelülieknek” nincs igazuk, ha elítélik a pártok létezését, de a pártok csak tömegeik megszervezésével és alapos nevelésével fogják tudni ezeket a támadásokat visszavetni.

Nehezünkre esik ebben a cégér-pártos rendszerben külön állást foglalnunk a cionista munkásmozgalom néhány magyarországi jelenségével szemben. Ugy gondoljuk, nem nyelvelés dönti el azt a kérdést, ki az igazi marxista. De a szocialista mozgalmaknak van néhány elemi kritériuma, amely nélkül azok nehezen képzelhetők el és így nem aunyira a megrovás, mint a segítő

A MAGYARORSZÁGI CIONIZMUS AKTUÁLIS KÉRDÉSEIHEZ

kritika hangján kell emlékeztetni a munkáscionizmus egyik-másik magyarországi pártját arra, hogy az elméleti iskolázottság a munkásmozgalom vezetésének egyik elengedhetetlen fegyvere. Ha ezek után az egyik szocialista-cionista párt magyarországi vezetőjének tollából olyan kitételeket olvashatunk, hogy minden zsidó már zsidó voltánál fogva szükségszerűen szocialista, vagy hogy az arab nép barátságát elsősorban a vallásos cionizmus hivatott megszerezni, úgy a joggal kétségbevit cionista iskolázottság mellett abban már nem is kételkedünk, hogy az illusztris pártelnök a szocializmusnak is csak a híret hallotta.

Hogy az öles plakátján önmaga műsorát nivósna hirdető másik „marxista-cionista“ párt hogyan képzei el a maga marxista útját a zsidó (értsd nem zsidó-arab) államhoz, azt az anyagátalakítás korában, amikor a fából-vaskarika is a lehetőségek birodalmába lépett, többé nem csodáljuk.

Ezekben a sorokban csak a cionizmus kérdéseivel foglalkozunk és így túlnó ezen cikk keretein annak a nemcionista jelenségnek tárgyalása, amelyet revizionizmusnak neveznek. Az a pojáca handabanda, amely a tányérsapka-nacionalizmus néhány magyarországi megkerült hívének játéka, csak azért érdemel említést, mert tudjuk, hogy ebből a katonásdi játékból születik az ereci reakció és terror veszedelmes bandája. Az utóbbi időben elég gyakran igyekeznek magukat megtévedt báránykákként a nyájba felvételni ahhoz, hogy egyszer és mindenkorra leszögezzük: a cionizmus építő mozgalom, semmi közünk a rombolókhoz és kalandorokhoz.

Az utolsó hetekben jelentkezett néhány jó és kevésbé jószándékú reformátor, aki biztos csodaszereket ajánl a hibák orvoslására. Abban legtöbben megegyeznek, hogy a bajok forrása a pártok és az ifjúsági mozgalmak körül van. Azt azonban nem látják, hogy ennek az oka nem az, hogy a mozgalmak működnek, hanem, hogy nem működnek eléggé. A felületességen és „aktivizmuson“ lehet úgy is segíteni, hogy a cionizmust visszavisszük a klubhelyiségbe. Ez a megoldás körülbelül olyan, mint mikor a fürdővízzel együtt nemcsak a gyereket, hanem a fürdőkádat is kidobjuk. Van a megoldásnak egy progresszív útja is. Fejlesszék a cionista pártok önmagukat felvevőképességük maximumáig. Növeljék ezt a felvevőképességet vezetőkéreik megerősítésével, a zsidó tömegek cionista ismereteinek elmélyítésével, ezeket a tömegeket méltóan befogadó intézmények kiépítésével és a hachsara és az alija kritériumainak megszigorításával.

A Cionista Szervezet pedig emelkedjék feladata magaslatára, minden belső és külső tehertétel ellenére érezze, hogy ő a zsidó nép egyedül hivatott öntudatos képviselője. Érezze át azt a feladatot, amely a magyarországi cionizmusra Európa harmadik legnagyobb zsidó közösségében vár és folytassa a nem rosszul megkezdett utat újabb, mélyebb és tartósabb sikerek felé.

Dávid ben Dov

MÓZES ÉS JÓZSEF

Mózes és József, e két név a zsidó történelem két távoleső és színében, fejlődési irányában alapvetően különböző korszakát jeleníti meg. József, aki nomád apja nyája mellől emelkedik a hatalmas birodalom alkirályi székébe, letelepíti atyafiságát az új országban. A királyi udvarban nevelkedett Mózes visszatér népéhez és kivezeti azt vissza, a pusztába. József testvérei vakmerő, szilaj sivatagi lovasok. Mózes népe a túlszervezett munka örlőmalmában elgyötört, személytelenné koptatott tömeg. József, a csikoskontösű, apja kedveltje, magabiztos és mindenkit megnyerő, Mózes tépelődő, öngyöttrő, indulatos férfi. József a költői szavak ura, álomfejtő és uralkodók szórakoztatója, a nehéznyelvű Mózes dadog és az Istennel viaskodik.

Két név, két kor, két emberfajta. Az ellentétpárt egy aggádá kapcsolja össze. Aggádá, amelyik megkérdi, hogy miért nem juthatott be Mózes az Igéret Földjére és miért vitték be halála után József csontjait. Azért — hangzik a válasz, — mert József, amikor a börtönben felfedte kilétét a fáraó főpohárnoka előtt, így kezdte: „Lopván elloptak a héberék földjéről”. Ezzel szemben Mózes, amikor Jitró lányai egyiptomi férfinak nevezték, nem tiltakozott.

Mi az a hiba, amely a férfit, aki népét a teljesülés határáig vezette, megakadályozta, hogy ő maga átlépje a határt? Hol a tévedés, aminek következményeit nem tudta megváltoztatni a népéért kiállás, a pusztai magány, az égő bokor tüze, a lángot okádó hegy menydörgése sem? Mi az a hiány, ami miatt a vezető kevesebbre érdemesült, mint a sivatagban született szilaj ifjak legkisebbike?

Az aggádá példázata nem a történelmi alakok, hanem a zsidó lélek titkát nyitogatja. Abban a korban íródott, amikor a zsidóság a Gonosz Birodalom, az államiság és a rend emberietlen civilizációjával került szembe. A nemzet vagyonos és vezető rétege, épenúgy, mint ma, miközben a szegény kovácsok és szandalkészítők a Tan kerítésével óvták a népet a megsemmisüléstől, arra tekintgetett, ahonnan arany és hatalom ígérkezett cserébe a maga megtagadásáért. Ebben a korban született meg a példázat egyik mester száján, aki elég vakmerő volt rámutatni, hogy még a legnagyobb vétkére sincs bocsánat, ha megtagadja a gyökeret.

József kristálymód átlátszó egyszerűségével szemben Mózes hánykolódó lélek, nem csillapodó ellentétek sodortja. Szavai súlyos korbácsával veri a népet, amellyel szemben máskor az türelmes édesanyánál elnézőbb. Háromezer embert vágat le lévitáival, majd a maga életét ajánlja fel Istennek, ha nem bocsát meg a népnek. Nem a néphez leszállott idegen, szigorú fejecdem, amelyennek Freud látja, hanem vérségi kötelékéből és kultúrájából kiszakadt és visszaolvadni többé nem képes ujtító.

*

A maga kultúrájában élő nép, a maga életét élő egyén élete közvetlen egyszerű, spontán. Tárgyakkal, személyekkel, feladatokkal áll szemben és szembenállásban, tevékenységében éli meg a maga egységét. Problémáit megoldásra váró helyzetek, tárgyi nehézségek képezik és még akkor is, ha a világmindenség, a kezdet és a vég kérdésének feloldásra készítő szorongása

erejű ősvalamivel, az „ösztönénnel” és annak a valóság felé fordult kérgével, az énnel.

A fölöttes-én és az én, illetve az ősvalami közötti feszültség már magában kettősséget kelt az emberi lélekben. E kettősség eredménye, hogy az ember képes úgy tekinteni, bírálni, javítani és figyelni önmagát, mint egyik egyén a másikat. E kettősség azonban nem akadály a harmóniának — egységes szólamnál harmóniáról nem is lehet szó — ha a két különböző törekvés kiegyezést talál, ha egymáshoz vannak hangolva, ha megfelelnek egymásak. Az egyéni életben a szülő és nevelő legtöbbször olyat követel csak a gyerektől, amire az képes, sőt, mint feltehető, aminek teljesítésére való készség már szintén örökletes. Ugyanígy a népek életében. Valamely ethnikai csoport civilizációs és kulturális követelése legtöbbször megfelelnek a csoport hajlamainak, hiszen az adott kultúra és civilizáció a csoport életéből fejlődött. A teljes én, a „magam” részei között az a barátságos és meghitt viszony áll fenn, mint a szülő és gyermeke között.

Nem így a szétszórt és asszimilálódó zsidóságnál. Ennek ideálja a gazdanép és annak elvont alakját kebelezi be, teszi meg fölöttes-énjéül minden felfogásával, ítéletével és előítéletével együtt. Ettől kezdve annak szemével néz és lát, annak ítéletével ítéli meg a világot és a maga zsidóságát is. Minthogy pedig a gáluti zsidó legtöbbször felfelé asszimilálódik, a gazdanép uralkodó rétegeihez, amelyek a legtöbb országban antiszemiták, ennek következtében ezeknek előítéleteivel szemléli és ítéli meg a maga zsidóságát is. Ellenséget hord saját magában.

Az idegen és ellenség fölötte-én úgy él és működik a lelki szervezetben, mint a rosszindulatú daganat. Alattomosan nyújtja szét mind távolabbra csápjait a lélek legtávolabbi zugaiba és mindenütt rombol, pusztít, akadályoz. Ugy ül az ember nyakán, mint az Ezeregyéjszaka aggastyánja, gonoszul és lerázhatatlanul. Az ily módon megszállott ember lenéz, megvet, üldöz és gyűlöl önmagában mindent, ami „zsidós”. Figyelőképessége, műveltsége és ízlése szerint ez más-más formában jelentkezik, akár kívülről is láthatóan, akár csak belül. Nem is azokról a kezdetleges és otromba kísérletekről szólunk, amikor valaki külső viselkedésében és szokásaiban igyekszik a gazdanépet majmolni, legtöbbször ügyetlenül és azon a módon, ahogyan a gettózsidó képzelel a keresztény urat. E felületi alkalmazkodásokban még alig beszélhetünk lelki díszharmóniáról. Az igazi hasadottság a kultúrált, a finom eszközökkel dolgozó egyén legtöbbször tudattalan lelki viselkedésének következménye. Ezek azok, akiket hangszínezetük alig észrevehetően mesterkélten monotonijáról, mozdulataik természetellenes merevségéről lehet felismerni, amivel a zsidó kifejezőmód jellegzetességét palástolják. Ám ugyanígy öröködnék érzelmeik, gondolataik, ítéletük és világnézetük fölött. Megkísérlik úgy érezni, ahogy — szerintük — egy árjának éreznie kell és elfojtják, szabályozzák képzettársításuk zsidómód szertelen és gazdag csapongását. Vagyis kivetítik magukból a „zsidóst”, átszellemítik és mint ilyet üldözik, férfiatlannak, kalmár szelleműnek, kapitálistának nevezve azt.

Ez a törekvés szükségszerűen eredménytelen marad. Egyrészt azért, mert lényük lényege zsidó és azt a legerőszakosabb szabályokkal sem lehet teljesen megváltoztatni. A fölöttes-én mindig fog találni kivetni valót a „magam” többi részének viselkedésében. A megegyezés másik és nehezebb oka azonban abban van, hogy az idegen fölöttes-én, mint a modell, akiről mintázták,

ellenséges a zsidósággal szemben, nem elnéző és megbocsátó, mint az apa, aki ha bűntet is, javító szándékból és szeretetből teszi azt. Emiatt lehetetlen a harmónia. A meghasonlott és magagyűlölő zsidóknak éppen a legértékesebbjei végezték be életüket öngyilkossággal, vagy zárt intézetben.

Az idegen és fokozott éberségű fölöttes-én működésének másik következménye az asszimilált zsidóra olyan jellemző állandó önfigyelés. Minden tette, szava, de még gondolata mögött is ott lappang a szorongó kétely: jól csinálom-e? Ez az önmegfigyelés, a szüntelen, a tudat felületéig tátongó kettősség az, ami megakadályozza a megszállott lelki életének egyértelműségét, közvetlenségét, naivitását. Ennek következménye, hogy a gáluti zsidó szellem túlfajult kritikájával, éles megfigyelőképességével, racionalizmusával szemben oly ritkán képes teljesértékű, spontán művészi alkotásra. Másoknak utat mutat, de ő maga nem járhat rajta. Házat épít, de nem lakik benne, szöllőt ültet, de nem eszik a gyümölcséből. Emiatt nem léphetett be Mózes az Igéret Földjére.

Mózes a Törvénytől elpártoló népet az eljövendő gálut sötétszínű megjelentetésével fenyegeti (M. V. 28.) A fokozódó csapások, éhínség, gyötrődés, halál befejezésül, mint legsúlyosabbat vetíti elé e képet, amelyet csak az irhat le, aki átélte: „És ad neked ott Jahve nyugtalan szívet, epekedő szemet és fájó lelket És életed függeni fog veled szemben és nem hiszel az életedben”. A gáluti zsidó epekedő szeme, nyugtalan szíve és hasadottsága, amelyben mintegy magával szemben szemléli önnön életét, beteljesült.

A Deuteronomium 28. végső sorai klinikai körképet adnak, a szorongásos neurózist, ami külső leírásában emlékeztet a Basedow-kórra. Nehéz ellenállni a kísértésnek, hogy a szellemtörténeti és lélektani szemlélet területéről ne lépünk át a klinikai elmekörtan otthonosabb talajára és az analógiát ne tekintsük azonosságnak. Ez esetben ugyanis az itt alkalmazott gyógyító módot általánosíthatnánk és megkísérelhetnénk egy népbetegség gyógyításának mintájává és eszközüvé tenni.

Minden, a tünetek átmeneti elsimitásával meg nem elégedő gyógy módnak feltétele a betegséget előidéző okok felkutatása és megszüntetése. A lelki részletműködések diszharmóniájából származó neurózisoknál az elfojtott törekvések tudatosításával igyekszünk helyreállítani a harmóniát. A gyógyulás lényege az, hogy a beteg felismeri és vállalja önmagát, tudatosan alkalmazva ösztöneit a külső valósághoz. Ha ezt az egyéni pszichoterápiából nyert megállapítást átvisszük a gáluti zsidó lélek esetére, a terápiás elv így hangzik: *A gáluti zsidóság lelkibetegségének gyógyítása a maga zsidóságának felismerése és korszerű vállalása.*

Kulesár István

TIZENKÉT ÚJ TELEPÜLÉS A NEGEVBEN

Ugyanakkor amikor az Ének meghódításának 25 éves ünnepét ülte a jisuv, megkezdődött egy új országrész meghódítása, a Negev déli sivatagainak megváltása tizenkét új telepnek október 6-i, egy nap alatt történt létesítésével. A jisuv bízik benne hogy ez a település is oly diadalmos eredményeket fog hozni, mint az emek-jezreéli chaluci alkotás.

A Jom-Kippur utáni napot, 1946 október hó 6-át a palesztinai zsidó kolonizáció történetének legnagyobb napjaként emlegetik az ereci lapok. Egy nap alatt, teljes titokban, tizenkét új települést állítottak fel Erec Jisrael leg-déli, sivatagi vidékén. Tizenkét új település önmagában is igen fontos eredmény, új színfolt Palesztina térképén. De ennek az akciónak a jelentősége nagyobb ennél. Ezen a napon indult meg a nagy offenzíva a Negev pusztasága ellen, amely csaknem a felét foglalja el Erec Jisrael területének. Ezt a mostanáig csaknem lakatlan, terméketlen földet nyitotta meg a chaluci úttörő munka a tömeges letelepülők számára.

Természetesen nem ezek voltak első lépéseink Negevben. Három helyen éltek már ezelőtt is zsidók, de ezek csak úgynevezett „megfigyelő állomások” voltak, nem működő gazdaságok. Ezeken az állomásokon három év alatt megfigyelő munkát végeztek úttörőink, hosszú és fáradságos munkát, amely lehetővé tette azt, hogy ezen az októberi vasárnapon tizenkét új csoport telepedhessék le a Negevben. Csak néhány héttel ezelőtt jártak erre angol szakértők és tudósok, akik megállapították, hogy a Negev művelésre teljesen alkalmatlan. De a chaluci szellem újra diadalmaskodott a „szakértők” felett.

Míndez különösen felemelő és bátorító ma, amikor a cionista mozgalom letérni látszik a maga hagyományos útvjáról, a mindennapi építőmunka ösvényéről, az „egyik dunam a másik után” útvjáról és minden erejét egy kizárólagosan politikai küzdelemre koncentrált, szépen csengő deklarációk hangoztatására és meddő politikai alkudozásokra. Már-már felülkerekedett az a szellem, hogy „miért tegyünk ilyen emberfeletti erőfeszítéseket kis területek munkával való meghódítására, amikor holnap megkapjuk az államiságot és az egész ország a miénk lehet”. Ez az október 6-a visszahozott bennünket a hiú remények és ábrándozások világából, a realitások földjére, egyetlen biztos utunkra, a tettek és alkotás útjára.

Mozgalmunk, a Hiasomér Hacair kibbuci szervezete, a Kibbuc Arci derekasan kivette részét ebből a vállalkozásból. A tizenkét új településből kettő Mosav ovdim (családok kooperatívája), tíz pedig kibbuc (kollektíva). A tíz kibbucból négy a Kibbuc Arcié, négy a Kibbuc Meuchadé, egy tartozik a Chever Hakvucothoz és egy a Hapoél Hamizrachilhoz.

Négy letelepült kibbucunk közül *Gal-On* lengyel és galíciai chavérok-ból áll. Kibbuc Gat-tól keletre 6 km-rel telepedett le.

Kibbuc Elat mozgalmunk és az egész kibbuci település első délafrikai kibbuca. A délafrikai chavérokon kívül palesztinai mozgalmunk neveltjei tartoznak. Eddig Nataniában dolgoztak és most 10 km-rel délre telepedtek le ruchamai kibbucunktól, *Suval*-ban.

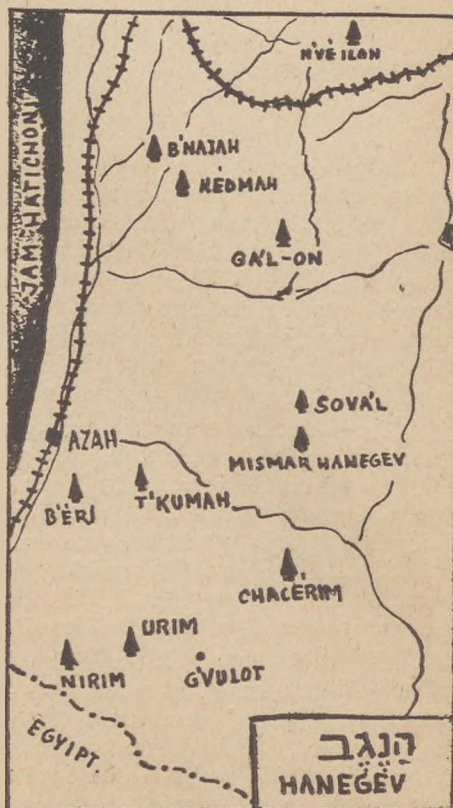
Ereci mozgalmunk harmadik kibbuca, amely most Jaszurban telepedett le, építette fel három évvel ezelőtt *Gvulot*-ot, a három első kísérleti település egyikét a Negevben. Ma *Gvulot*-ot 12 km-rel nyugatabbra helyezték és egy fiatalabb kibbuc, vette át a munkát, a kibbuc Gimmel pedig végleg letelepedett Jaszur közelében Beér Tuvia és Gedera között.

TIZENKÉT ÚJ TELEPÜLÉS A NEGEVBEN

Kibbuc *Nirim* erעי mozgalunk kilencedik kibbuca az egyiptomi határ mellett telepedett le. Valószínűleg erre a helyre ment Kibbuc Szela is, amelynek nagy részét a magyarországi Kibbuc Echađ bömaj (május 1.) chavérjai alkotják.

A telepeseket a környék arabjai mindenütt szívesen fogadták, szárnyasokat, tojást, gyümölcsöt hoztak ajándékba. A zsidók viszont a szerzősámok javításával segítenek nekik. Az arabok örömeiket nyilvánították a zsidó letelepülés fölött és kifejezést adtak reményüknek, hogy végre itt a Negevben, mint az ország többi részein megindul a fejlődés.

1946 október 6-a így emlékezetes lesz nemcsak a zsidó letelepülés általános történetében, hanem a Kibbuc Arci számára is, amely ezen a napon négy új településsel gyarapodott.

NYITOTT SZEMMEL

Az „egyetlen“ zsidó hetilap

Általában nem szívesen mondunk ítéletet valamiről, ami nyilvánvalóan nem tart igényt semmiféle kritikára. Az „Új Élet“tel, az „Egyenlőség“ és a „Magyar Zsidók Lapja“ zsákutcába vezető nyomdokait híven követő hitközségi hetilappal szemben is legszívesebben a hallgatás jóindulatú álláspontjára helyezkednénk. De most, amikor minden zsidó intézménynél ott látjuk felhívását, melyen a magyarországi zsidóság egyetlen sajtójaként hirdeti magát, s ezért felhív minden zsidót, fizesse elő a lapot, beszélnünk kell végre a kérdésről.

Az „Új Élet“ valóban — egyelőre — az egyetlen zsidó lap Magyarországon. Igen helytelen volna azonban ebből a kivételes helyzetből egyoldalúan csupán az előnyöket — a zsidóság anyagi támogatását — élvezni és elfeledkezni a velejáró kötelezettségekről. A sajtó egy nép, egy csoport kultúrájának, gondolkodásának a kifejezője. Nem hiszünk, hogy a magyarországi zsidóság képe az, amit az „Új Élet“ hétről-hétre elénk tár.

Nem elfogult pártembereként beszélünk: ha a múltban a hitközségi sajtó kimondottan anticionista volt is, itt érezhető a változás, ha történnek is néha hibák. A legsúlyosabb baj azonban nem a szándékban, hanem a kivitelben van. Persze a két ő egymástól teljesen el nem választható: az irányítás szemponttalansága, vagy teljes hiánya tükröződik azután vissza a cikkek szármalmas szürkeségében, tehetetlenségében, a tördelés egyhangúságában. Vezércikk, vagy glossza, emlékmű avatás, vagy véget nem érő Mazot gyűlés-beszámoló, polé-

mia, vagy ünnepi elmélkedés, deportált névsor, vagy irodalmi tanulmány, történelmi viszapillantás vagy barmieva ünnepély, — ugyanaz a vérszegény stílus, ugyanazok a betűk, ugyanazok a siváran tördelt oldalak elejétől végig, hétről-hétre. Ilyen körülmények között a legmélyebben szántó, a legmegindítóbb gondolatok is megszürkülnének, — de szerencsére — vagy szerencsétlenségre — ilyenek nem is tévednek az „Új Élet“ házatájára. S így ez a lap változott jelszavakkal, de mindent megülő, elsekélyesítő formákkal maradt, ami az „Egyenlőség“ idejében volt: a zsidóság igazi kérdéseinek ügyes-ügyetlen elkenője.

Pedig ma a zsidó a sajtótól többet vár, mint könnyű olvasmányt a szombati ebéd mellé. A megmaradt zsidóság létének problémái követelnek feleletet. Ezt a választ, ezt az útmutatást azonban hiába várnók az „Új Élet“-től.

Soha, semilyen sajtónak nem használt még a monopólium. Igaz, hogy a lapok általában pártok kezén vannak, de megkapják a maguk bírálatát, ha mástól nem, a politikai ellenfelektől. Az „Új Élet“ azonban minden politikai és esztétikai vitán kívül esik, még annyi figyelemre sem méltatják, mint az „Új Ember“-t, mert senki jóindulatú ember nem akar az antiszemitizmus látszatába keveredni.

Ha az „Új Élet“ valóban a zsidóság lapja akar lenni, ki kell emelkednie a szürkeség és tehetetlenség posványából. Sikerülni fog ez valaha is? Nem tudjuk. De reméljük, hogy nem sokáig marad „egyetlen“ orgánuma a magyarországi zsidóságnak.

Falragasz-cionizmus

A cionizmus forradalmi jelentőségéhez tartozik, hogy ledöntötte annak a lelki gettónak a falait, amelyek minden fizikai korlátnál erősebben visszatartották az asszimiláció zsidóságát attól, hogy bármi zsidó ügyet, problémát a széles, tehát nem kizárólag zsidó nyilvánosság előtt gátlások és magyarázkodások nélkül tárgyaljon. Az indonézektől és a négekről lehetett beszélni és írni, a zsidóságot érintő előadások, könyvek ismerete azonban — kevés kivételtől eltekintve — csak a „beavatottak” szűk körében terjedhetett. S ez — valljuk be — a zsidók hibája volt.

A Horthy-éra reakciója természetesen korlátokat állított a cionizmus szabad lendülete elé is. A felszabadulás óta ezek a gátak megszűntek, s ma láthatjuk, milyen tömegek állanak mögöttünk. Szabadon, utcán, gyűléseken hirdethetjük igazságainkat, s mi éltünk is ezzel a lehetőséggel. Az sem csoda, ha — nem a mi részünkről — túlzások is történtek. A ránk nehezedő nyomás oly súlyos, oly gyilkos erejű volt, hogy a felszabadulás utáni egy-két felesleges plakát, rosszul rendezett „nagygyűlés” igazán indokolható. Indokolható, de nem menthető és főleg nem folytatható. Mert tisztában kell lenniök azoknak, akik ezt csinálják, hogy a Zsidó Állam léte, vagy nemléte nem a pesti tűzfalakon fog eldőlni. Senki sem kifogásolhatja, hogy az ostrom alatt kیهezett, leromlott egészségű zsidó gyerekeket néhány hetes vidéki üdülésre viszik, s ez a külföld zsidóságának jóvoltából biztosítva is van. De izléstelenség az

infláció és az általános nyomor napjaiban az utcán toborozni ingyenes nyaralásra. A nagygyűlés is igen hasznos valami, de akit minden héten ezzel traktálnak, el fogja rontani a gyomrát.

Ma már a magyar politikai pártok is takarékosabbak a falragaszokkal, holott az ő helyzetük igazán egyszerűbb. A cionista frakciók pedig mintha csak most lendülnének bele a plakát-ragasztásba. A kongresszusi választások még adtak némi indokolást ennek az utcai propaganda-áradatnak, bár — meggyőződésünk és tapasztalataink szerint — a zsidóság nagyrésze sem tudott eligazodni a jelszavak tömkelegében és türelmesen meghallgatta ezt is, azt is. De ma azután igazán elég volt a nevelésnek ebből a forrásjából.

Aki ezt nem hajlandó megérteni, az nemcsak saját pártja, hanem az egész cionizmus ügyének árt. Nem engedhetjük népünk megújhodásának nagy mozgalmát öncélú versengés, ügyeskedés következtében lejártni. A plakátlavina, ha egyszer elindul, nincs megállás, senki sem hajlandó alulmaradni a versenyben, mitsem törődve azzal, hogy a lényegét — a zsidó tömegek meghívását — más eszközökkel is elérhetik. Szükséges, hogy a cionista fegyelem végre ezen a téren is érvényesüljön és a falragaszok gátatlan áradatát az izlés és szükség partjai közé szorítsa.

A cionizmus megvalósító mozgalom: a pártok, miként a múltban, a jövőben is igyekezzenek a galuti nevelés és az ereci országépítés, nem pedig a plakátragasztás terén mutatni meg erőiket. Mi biztosak vagyunk abban, hogy ez sikerülni fog.

LELTÁROZVA

2012 FEBR 2 9.

Forrás-nyomda, Budapest, VII, Dohány-utca 12
Felelős kiadó: Megyeri József

Felelős nyomdavezető: Kralovetz Nándor

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára